

Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т.Г. Шевченка

О.М. Пискун

ТЕОРІЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ
(ОБСЛУГОВУЮЧІ ВИДИ ПРАЦІ)

Навчально-методичні рекомендації
до виконання практичних робіт
для студентів спеціальності
6.010103 "Технологічна освіта"

Чернігів
2012

УДК 378.016 : 62/64 (075.8)
ББК Ч 489.516 я 73
П 34

Рецензенти :

М.А. Пригодій – кандидат педагогічних наук, доцент

Н.О. Бондар – кандидат педагогічних наук, доцент

Пискун О.М.

П 34 Теорія трудового навчання (обслуговуючі види праці): Навчально-методичні рекомендації до виконання практичних робіт для студентів спеціальності 6.010103 «Технологічна освіта». – Чернігів: ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. – 2012. – 60 с.

УДК 378.016 : 62164 (075.8)
ББК Ч 489.516 я 73

Посібник містить інструктивно-методичні матеріали до практичних робіт з курсу "Теорія трудового навчання" з урахуванням особливостей проведення навчальних занять з обслуговуючих видів праці.

Призначений для студентів вищих педагогічних закладів, що навчаються за спеціальністю 6.010103 "Технологічна освіта".

*Рекомендовано до друку Вченою радою технологічного факультету
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка
(протокол № 8 від 28.03.2012 р.)*

© О.М. Пискун, 2012

ПЕРЕДМОВА

Даний навчально-методичний посібник призначений для проведення практичних робіт із студентами, які вивчають курс "Теорія трудового навчання", що входить до переліку дисциплін фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Посібник містить систематизовані інструктивно-методичні матеріали до десяти практичних робіт. Головною метою практичних робіт є підготовка майбутніх учителів до проведення уроків трудового навчання в основній школі.

Увесь цикл практичних робіт поділено на два змістових модулі.

Перший модуль присвячено вивченню змісту шкільної навчальної програми з трудового навчання, критичному аналізу шкільних підручників для учнів та навчально-методичної літератури для вчителів. Також студенти набувають навичок перспективного планування занять.

Другий модуль спрямований на поетапну розробку розгорнутого плану-конспекту уроку трудового навчання з усім необхідним дидактичним супроводом та його аналіз.

Кожна практична робота містить короткі інформаційно-довідникові матеріали з теми та докладні методичні вказівки щодо виконання практичного блоку, перелік контрольних питань та список рекомендованих джерел.

Посібник також містить додатки, в яких наведено зразки оформлення календарно-тематичних планів, технологічної документації та контрольних карток-завдань для учнів.

При оформленні письмового звіту до практичних робіт необхідно дотримуватись таких *рекомендацій*:

1. Конспект практичних робіт вести в окремому загальному зошиті.
2. Практичну роботу оформлювати в такому порядку:
 - а) записати номер і тему практичної роботи;
 - б) записати й усвідомити мету роботи;
 - в) прочитати інформаційно-довідниковий блок;
 - г) дати письмові відповіді на контрольні питання, наведені в кінці практичної роботи, використовуючи рекомендовану літературу;
 - д) виконати усі пункти практичного блоку і оформити звіт у зошиті;
 - е) зробити загальні висновки по роботі, в яких зазначити свої власні досягнення з даної теми.

Пункти а-г виконуються як домашнє завдання. Практичний блок виконується безпосередньо на занятті під керівництвом викладача.

Конспект має бути оформлений повно й акуратно з усіма необхідними ілюстративними матеріалами (рисуноками, кресленнями, таблицями тощо).

Практичні роботи захищаються студентом індивідуально.

МОДУЛЬ 1. ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Практична робота № 1

ВИВЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З ПРЕДМЕТУ "ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ. 5-9 КЛАСИ"

Мета роботи: набути початкові вміння аналізу шкільної програми, вивчити структуру і зміст програми "Трудове навчання. 5-9 класи".

Обладнання та матеріали: навчальні програми з трудового навчання для учнів 5-9 класів.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

Навчальна програма є основним документом, яким керується вчитель, визначаючи обсяг і зміст навчального матеріалу з предмету, державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, об'єкти їх практичної діяльності та особливості організації навчального процесу. До навчальної програми додається пояснювальна записка, яка розкриває мету й основні загальноосвітні завдання предмета, особливості побудови навчальної програми, головні принципи, форми і методи організації навчальної діяльності учнів.

Навчальна програма розробляється на основі Державного стандарту освітньої галузі "Технології" і може коректуватись Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Тому вчителю перед початком кожного навчального року необхідно ознайомлюватися з проведеними доповненнями чи змінами. Крім цього, вчитель повинен активно брати участь в удосконаленні програми. Будь-яка програма потребує від учителя творчості і залишає ряд питань для самостійного розв'язання з урахуванням стану навчально-матеріальної бази школи, компетентності вчителя і побажань учнів.

Для того, щоб аналізувати програму, необхідно знати її зміст, уявляти її в цілому і чітко бачити дидактичні зв'язки між розділами.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Вивчити структуру шкільної навчальної програми з трудового навчання для 5-9 класів, ознайомитись з пояснювальною запискою, тематичними планами до інваріантних (обов'язкових) модулів (блоків) та переліком варіативних модулів, проаналізувати зміст програм з інваріантних модулів (блоків) для 5-9 класів.

Порядок виконання роботи:

1. Уважно прочитайте пояснювальну записку та перегляньте зміст навчальної програми і дайте відповіді на контрольні питання.

2. Проведіть детальне вивчення змісту базового модуля (для класів, що не поділяються на групи хлопців і дівчат) для всіх класів і заповніть таблицю 1.

3. Проведіть детальне вивчення змісту інваріантного модуля (обслуговуючі види праці) для всіх класів і заповніть таблицю 2.

Таблиця 1.

Аналіз змісту **базового** модуля програми "Трудове навчання. 5-9 класи".

Для класів, що не поділяються на групи хлопців і дівчат

<i>Клас</i>	<i>Методи проектування</i>	<i>Конструкційні матеріали, які вивчаються учнями</i>	<i>Основи техніки і технологій</i>
5			
6			
7			
8			
9			

Таблиця 2.

Аналіз змісту **інваріантного** модуля програми "Трудове навчання. 5-9 класи".

Обслуговуючі види праці

<i>Клас</i>	<i>Методи проектування</i>	<i>Основні трудові операції, які мають освоїти учні</i>	<i>Орієнтовні об'єкти проектної діяльності</i>
5			
6			
7			
8			
9			

4. Зробіть загальні висновки з практичної роботи.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Дайте визначення поняттю "навчальна програма".
2. Назвіть головну мету і завдання загальноосвітнього предмета "Трудове навчання".
3. Охарактеризуйте особливості структурної побудови навчальної програми з трудового навчання для 5-9 класів (назви модулів, їх призначення, кількість годин на їх вивчення, назви розділів тематичних планів для кожного класу).
4. За якими дидактичними принципами побудована навчальна програма?
5. На основі чого вчитель може обирати варіативні модулі для вивчення?

Література:

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011р. [Електронний ресурс] // <http://zakon2.rada.gov.ua/>
2. Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи. [Електронний ресурс] // <http://trudove.org.ua/>

Практична робота № 2

ВИВЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ ЗМІСТУ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ УЧНІВ 5-9-х КЛАСІВ

Мета роботи: навчитись аналізувати підручники з трудового навчання для 5-9 класів, вивчити їх структуру і зміст, визначити їх відповідність діючій навчальній програмі.

Обладнання та матеріали: шкільні підручники з трудового навчання (обслуговуючих видів праці) для учнів 5-9-х класів.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

Учитель повинен систематично вивчати всю навчальну літературу для того, щоб бути в курсі всіх інновацій і своєчасно реагувати на них в процесі реалізації навчально-виховного процесу в школі.

До навчальної літератури прийнято відносити підручники і посібники, призначені для учня.

Підручник – книга, яка містить основи наукових знань з певної навчальної дисципліни, викладені згідно з цілями навчання, визначеними програмою і вимогами дидактики. Підручник виконує освітню, виховну та розвиваючу функції.

Навчальний посібник – книга, матеріал якої розширює межі підручника, містить додаткові, новітні та довідникові відомості (збірники задач і вправ, словники, довідники, альбоми тощо).

Підручник складається з двох компонентів: *текстового і поза-текстового*. Перший компонент – текстовий – це основні, додаткові та пояснювальні тексти. До другого – позатекстового – належать: а) *апарат засвоєння* – це запитання і завдання, інструктивні матеріали, зразки розв'язування задач, приклади, таблиці, підписи-пояснення до ілюстративного матеріалу, вправи; лабораторні і практичні роботи; б) *ілюстративний матеріал* (фотографії, малюнки, креслення та ін.); в) апарат орієнтування – це вступ, зміст, бібліографія, перелік умовних позначень, виділення кольором.

Підручник повинен забезпечити: науковість змісту матеріалу; точність, простоту і доступність викладу матеріалу; чіткість формулювання визначень правил, законів, ідей; живу, точну і доступну мову тексту підручника; правильний розподіл навчального матеріалу за розділами і параграфами. Найважливіший матеріал мусить бути проілюстрований схемами, малюнками, відповідно структурований та оформлений шрифтами.

Робота з підручником на уроках трудового навчання може відбуватися різними методами – читання і переказування фрагментів тексту, вивчення ілюстративного матеріалу, робота з інструкційними та технологічними картками, відповіді на контрольні запитання, розв'язування творчих завдань, проведення тестового контролю тощо. Підручники дають можливість учню вдома більш глибоко засвоїти навчальний матеріал, який учитель, у зв'язку із браком часу, на уроці розглядає фрагментарно.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Ознайомитись із структурою і змістом підручників з обслуговуючих видів праці для 5-9 класів. Здійснити їх аналіз та, порівнявши зі змістом навчальної програми, зробити висновок про можливість їх використання у навчальному процесі.

План вивчення підручника:

1. Запишіть повну назву підручника згідно вимог бібліографічного оформлення.

2. Перегляньте підручник і запишіть, з яких компонентів він складається.

3. Прочитайте зміст підручника, порівняйте його зі змістом навчального матеріалу програми для даного класу і відмітьте відповідність або невідповідність змісту підручника програмі.

4. Відкрийте будь-який параграф підручника, перечитайте його, запишіть назву і сторінки підручника у зошит і дайте відповіді на питання:

- Чи доступно викладено навчальний матеріал для даної вікової категорії учнів?

- Чи повно і на достатньому науковому рівні подано навчальний матеріал з даної теми? Якщо ні, запропонуйте власні рекомендації.

- Чи якісно виконано графічно-ілюстративний матеріал?

- Чи повно відображають зміст параграфа контрольні запитання?

- Чи є питання і завдання творчого характеру?

5. Знайдіть у навчальній програмі тему обраного вами параграфу підручника і порівняйте зміст навчального матеріалу, визначеного програмою, і поданого у підручнику.

6. Зробіть висновки щодо можливості використання даного підручника вчителем та учнями для підготовки і проведення уроків у відповідному класі.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Дайте визначення поняттям "підручник" і "навчальний посібник".

2. З яких основних компонентів складається підручник?

3. Назвіть дидактичні вимоги, яким повинен відповідати шкільний підручник?

4. Поясніть, які завдання може виконувати підручник у процесі технологічної освіти.

Література:

1. Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи. [Електронний ресурс] // <http://trudove.org.ua/>

2. Підручники "Трудове навчання. Обслуговуючі види праці" для 5, 6, 7, 8, 9 класів останніх років видання.

3. Будь-який підручник з педагогіки, розділ "Засоби навчання".

Практична робота № 3

ВИВЧЕННЯ ТА АНАЛІЗ ЗМІСТУ МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ПЕРІОДИЧНИХ ФАХОВИХ ВИДАНЬ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Мета роботи: навчитись аналізувати методичну та науково-популярну літературу з предмету "Трудове навчання", вивчити основну методичну літературу та фахові періодичні видання для вчителя трудового навчання.

Обладнання та матеріали: навчальні, наукові та методичні посібники для вчителя, підшивки фахових періодичних видань за два останні роки.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

Підвищення ефективності професійної діяльності педагогів та вирішення багатьох організаційно-методичних проблем неможливе без систематичної самостійної роботи зі спеціальною науково-методичною літературою та фаховими періодичними виданнями, призначеними для вчителя трудового навчання.

Методичну літературу умовно поділяють на три групи. До *першої групи* належать навчальні посібники та довідники, в яких викладено фактичний матеріал з трудового навчання, що розширює знання вчителя. *Другу групу* становить література, в якій вміщено методичні поради щодо проведення занять у вигляді поурочних розробок [3; 6 та ін.]. *Третя група* – це науково-методична література, направлена на вирішення конкретних проблем навчально-виховного процесу з трудового навчання [10; 12; 15; 16 та ін.].

У фахових періодичних виданнях висвітлюються актуальні питання трудового і професійного навчання в Україні та за кордоном, проблеми підготовки педагогічних кадрів, наводяться розробки уроків і виховних заходів, друкуються матеріали науково-практичних конференцій, результати учнівських олімпіад та ін.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Ознайомитись з рекомендованими початково-методичними посібниками з трудового навчання та періодичними фаховими виданнями. Визначити їх призначення, провести критичний аналіз та запропонувати можливі способи їх використання у роботі вчителя трудового навчання.

План вивчення навчально-методичного посібника:

1. Запишіть повну назву посібника згідно вимог бібліографічного оформлення.

2. Прочитайте анотацію до книги і законспекуйте її. Перегляньте зміст посібника.

3. Визначте призначення посібника і віднесіть його до однієї з трьох груп навчально-методичної літератури для вчителя.

4. Відмітьте відповідність або невідповідність змісту даного посібника діючій навчальній програмі. Зробіть власні зауваження.

5. Запропонуйте можливі способи використання даного посібника у професійно-педагогічній діяльності вчителя трудового навчання.

План вивчення фахових періодичних видань:

1. Візьміть по одному екземпляру із запропонованих викладачем фахових періодичних видань. Уважно ознайомтеся з кожним із них у такому порядку:

- запишіть повну назву журналу (чи газети), коли заснований і як часто виходить;

- занотуйте основні тематичні рубрики періодичного видання;

- перегляньте журнал (газету) і визначте, для кого він призначений.

2. Проведіть порівняльний аналіз усіх запропонованих періодичних видань, в тому числі і російських.

3. Запропонуйте можливі способи використання даних періодичних видань у професійно-педагогічній діяльності вчителя трудового навчання.

4. Зробіть висновки, в яких зазначте свої міркування стосовно кожного періодичного видання, їх переваги і недоліки.

Зробіть загальні висновки по роботі.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. На що спрямована методична література та фахові періодичні видання?

2. На які групи поділяється навчально-методична література для вчителя?

3. Які питання висвітлюються у фахових періодичних виданнях?

Література:

Навчально-методичні посібники:

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів: Світ, 1993.
2. Астафьев В.И. Энциклопедия хазайки. – Мн.: Універсітэцкае, 1997. – 368 с.
3. Белокурова А.С. Як навчитись шити. – К.: Рад. шк., 1980. – 80 с.
4. Богданова С.І. Трудове навчання: Розробки уроків. 5, 6, 7, 8, 9-й кл. – Х.: Ранок, 2009.
5. Борецька Є.Я., Малуца П.М. Технологія виготовлення легкого жіночого та дитячого одягу. – 2-ге вид., стереотипне. – К.: Вища шк., 1992. – 368 с.
6. Боринець Н.І. Путівник сучасної панянки. 8-11 класи: Навчальний посібник. – К.: Видавничий дім «АДЕФ – Україна», 2005.
7. Вербицька З. Народні ремесла. – Харків – Тернопіль: вид-во "Ранок", 2009. – 96 с.
8. Гриб А.Є. Соломоплетіння. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 64 с.
9. Денисенко Л.І. Азбука домашнього господарювання: Навчальний посібник з трудового навчання для учнів 5-9 кл. загальноосвіт. шкіл ліцеїв, гімназій – К.: А.С.К., 2003. – 232 с.
10. Дідух В.О. та ін. Основні поняття теорії і методики трудового навчання. Навч.-метод. посіб. – Чернігів: ЧДПУ, 2006. – 60 с.

11. Егорова Р.К., Монастырская В.П. Учись шить: Книга для учащихся сред. шк. возраста. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1989. – 160 с.
12. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. О.М. Коберника, Г.В. Терещука. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – 212 с.
13. Кашкарова-Герцог Е.Д. Рукоделие. – К.: Молодь, 1993. – 112 с.
14. Кравченко Т. Методика проектного навчання на уроках обслуговуючої праці в 5 класі. – К.: Шк. світ, 2006. – 200 с.
15. Мастерница. – К.: Довіра, 1996. – 317 с. – (Дом и ты в нем. Энциклопедия домоводства).
16. Методика трудового обучения: (Обслуживающий труд) / Л.В. Мельникова и др.; Под ред. Л.В. Мельниковой. – М.: Просвещение, 1985. – 224 с.
17. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід. Навч. посіб. / За заг. ред. О.М. Коберника, В.К. Сидоренка. – Умань: СПД Жовтий, 2010. – 210 с.
18. Моринець Н.І. Мистецтво ручної праці. Посібник для 5-11 кл. – К.: Орбіта, 1998.
19. Норман Л. Дизайн интерьера. Цвет и стиль. – Харьков, 2010. – 128 с.
20. Павх С.П. Технологія приготування їжі: Метод. посібник. – К.: Підручники і посібники, 2004.
21. Прилучення учнів до національної культури в процесі трудового навчання: 5-11 класи: Метод. посібник / В.Д. Мусієнко та ін. – К.: ДОД НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1998.
22. Савчук І. Воскресни, писанко! : [методичні рекомендації] / Вінниця, 2007. – 42 с.
23. Сидоренко В.К. Основи техніки і технології: Навч. посібник / В.К. Сидоренко, Г.В. Терещук, В.В. Юрженко. – К.: НПУ ім. М. Драгоманова, 2001.
24. Сидоренко В.К. Основи сучасного виробництва. 10-11 класи: Посібник / В.К. Сидоренко, В.В. Юрженко. – К.: Форум, 2005.
25. Слюсаренко Н.В. Розвиток творчих здібностей учнів 5-9 класів на уроках обслуговуючої праці засобами ігрової діяльності: Метод. посібник. – Херсон, 2002.
26. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. Частина I, II, III – 4-е видання, перероб. і доп. – К.: РННЦ "ДІНІТ". – 2000, 2001.
27. Тхоржевський Д.А., Гетта В.Г. Проблемное обучение на уроках труда. – Минск: Нар. асвета, 1986.
28. Хоменко В., Нікітюк Г. Обереги власноруч: прикраса й захист вашого дому. – Харків, 2011. – 96 с.
29. Школа ремесел: писанкарство, лозоплетіння, ліплення з глини / упоряд. О.Колонькова. – К.: Шк. світ. – 2008. – 112 с.

Періодичні видання:

1. *Трудова підготовка в закладах освіти* : Науково-методичний журнал, заснований у 1995 році.
2. *Трудове навчання* : Всеукраїнська газета для вчителів обслуговуючих і технічних видів праці, викладачів та майстрів виробничого навчання у МНВК, заснована у 2008 р.
3. *Трудове навчання в школі* : Науково-методичний журнал, заснований у 2008 р.
4. *Школа и производство* : Научно-методический журнал, основан в 1957 году Министерством образования РСФСР.

Практична робота № 4

ПЕРСПЕКТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ. СКЛАДАННЯ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУ

Мета роботи: усвідомити головні цілі планування роботи вчителя, ознайомитись з різними формами календарно-тематичних планів, навчитись складати календарно-тематичний план з трудового навчання на півріччя.

Обладнання та матеріали: навчальні програми з трудового навчання для 5-9-х класів, шкільні підручники, навчально-методичні посібники для вчителя, приклади календарно-тематичних планів.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

Результати трудового навчання досягаються лише при умові ефективної взаємодії вчителя й учнів. Тому вчителю необхідно обов'язково планувати свою роботу і детально обмірковувати кожний елемент власної діяльності і діяльності учнів.

Планування роботи вчителя має такі цілі:

- раціональна організація навчального процесу, забезпечення повного і своєчасного виконання навчальних планів і програми;
- систематизація уроків;
- створення умов для завчасної і ретельної підготовки уроків учителем;
- виявлення зв'язків теорії з практикою;
- визначення орієнтовних об'єктів практичної діяльності учнів;
- забезпечення найбільш повного і раціонального використання навчально-матеріальної бази шкільної майстерні.

Календарно-тематичне планування є одним із видів обов'язкової роботи вчителя, спрямованої на розробку системи уроків на певний період навчального року. Форма плану (див. додаток 1) і терміни (чверть, півріччя або рік), на які він складається, – справа вчителя, його вибір або вимога дирекції школи.

Практика роботи вчителів трудового навчання виробила декілька підходів щодо методики складання календарно-тематичного плану.

Перший підхід полягає в тому, що спочатку весь теоретичний матеріал навчальної програми більш-менш рівномірно розподіляють між окремими уроками відповідно до норм часу, а потім до кожної теми уроку підбираються відповідні практичні, лабораторні або лабораторно-практичні роботи, дидактичні матеріали, а також об'єкти практичної діяльності учнів.

Другий підхід вимагає спочатку підібрати відповідні об'єкти практичної (або проектної) діяльності учнів на різні періоди навчання, що відповідатимуть розділам шкільної програми, а потім зміст роботи з їхнього виготовлення розподіляється між окремими уроками. Після цього до кожного заняття підбираються ті теоретичні відомості, які відповідають запланованій практичній роботі. Такий підхід дозволяє вести навчання в технологічній

послідовності виготовлення виробів, що забезпечує логічний зв'язок практики з теорією.

Незалежно від того, який підхід використав вчитель при складанні перспективного плану, він має чітко встановити, яких результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів (засвоєння яких знань, формування яких умінь і навичок) слід очікувати на кожному з запланованих уроків.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Скласти робочий календарно-тематичний план на друге півріччя поточного навчального року для одного з класів за одним із варіативних модулів програми (*за вказівкою викладача*) за розгорнутою схемою.

Порядок виконання роботи:

1. Керуючись шкільною програмою з трудового навчання і календарем (на поточний і наступний рік), визначте кількість занять (для варіативного модуля – це 16 годин, відповідно – 16 уроків).

2. Розподіліть рівномірно навчальний матеріал програми з кожного її розділу на відповідну кількість уроків. Це зручніше зробити олівцем прямо у тексті програми. Необхідно в загальних рисах представити кожний урок так, щоб на нього припадав оптимальний обсяг теоретичного матеріалу і вистачало часу на практичну роботу. Погано, коли урок виявиться перевантаженим або недовантаженим навчальним матеріалом. Наприклад, зовсім не доречно виділяти окремим уроком вивчення правил безпечної праці.

3. Для кожного уроку визначте тему і основні питання змісту. Продумайте, скільки годин необхідно для проведення кожного уроку. (Одна й та ж сама тема може вивчатися декілька уроків підряд. Це особливо стосується практичних уроків). Проставте дати, умовно обравши один день тижня (наприклад, середу), в який проходять уроки трудового навчання в даному класі.

4. Сформулюйте мету кожного уроку, з точки зору того, які основні поняття мають засвоїти учні, з чим необхідно ознайомити учнів, які уміння і навички необхідно у них сформувати.

5. До кожного уроку продумайте практичну або лабораторно-практичну роботу.

6. Підберіть необхідні дидактичні матеріали до кожного заняття (наочні посібники, плакати, мультимедійні презентації, роздатковий матеріал, зразки виробів, технологічні картки тощо).

7. Оформіть календарно-тематичний план в зошиті (*зразок плану наведено у додатку 1*).

8. Виберіть окрему тему уроку для виконання наступних практичних робіт (*узгоджується з викладачем*).

9. Зробіть висновки до практичної роботи.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. З якою метою вчитель планує свою роботу?
2. Охарактеризуйте два підходи до складання календарно-тематичного плану.
3. Які основні розділи має включати календарно-тематичний план? (див. додаток 1.)

Література:

1. Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи. [Електронний ресурс] // <http://trudove.org.ua/>
2. Тхоржевський Д.О. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін. – К.: Вища. школа, 1992.
3. Методика трудового обучения: (Обслуживающий труд) / Л.В. Мельникова и др.; Под ред. Л.В. Мельниковой. – М.: Просвещение, 1985. – 224 с.
4. Календарно-тематичне планування. Обслуговуюча праця. 5-11 класи. Тернопіль: Підруч. і посіб. (за поточний рік)
5. Шкільні підручники і навчальні посібники.
6. Періодичні фахові видання.

МОДУЛЬ 2. РОЗРОБКА Й АНАЛІЗ ПЛАНУ- КОНСПЕКТУ УРОКУ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Практична робота № 5

ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ УРОКУ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА СПОСОБІВ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Мета роботи: сформувати уміння визначати навчальну, виховну, розвивальну та профорієнтаційну мету уроку трудового навчання; усвідомити необхідність мотивації навчально-трудової діяльності учнів на уроці та ознайомитись з різними способами створення позитивної навчальної мотивації.

Обладнання та матеріали: календарно-тематичний план (складений при виконанні практичної роботи № 4), шкільні підручники, методичні посібники для вчителя.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

При підготовці до занять з трудового навчання учителю необхідно чітко визначити мету і завдання як до всього розділу навчальної програми, так і до окремого уроку.

Під *метою* у навчальному процесі розуміють конкретне навчально-виховне завдання, яке необхідно вирішити спільно з учнями.

Для чіткого визначення мети уроку треба уявити його кінцевий результат, тобто усвідомити, які знання, уміння, навички повинні набути учні після проведеного уроку, які якості особистості при цьому мають сформуватися.

Учитель на кожному уроці вирішує, як правило, декілька навчально-виховних завдань. Усі вони в комплексі мають забезпечувати реалізацію головного принципу гуманістичної педагогіки – принципу розвитку творчої особистості учня.

Виділяють три основні види дидактичної мети уроку: *навчальну, виховну і розвивальну*. На уроці трудового навчання може реалізовуватись ще й *профорієнтаційна* мета, якщо в змісті уроку передбачено ознайомлення з певною професією або формуються певні професійні якості.

Навчальна мета передбачає конкретизацію того розділу навчальної програми, в якому вказуються державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня, тобто визначаються його знання, уміння, навички. Формування мети може передбачати засвоєння (поглиблення, закріплення) знань, формування (вдосконалення) умінь, відпрацювання (вдосконалення) навичок.

Виховні завдання покликані формувати в учнів моральні, духовні особистісні якості. *Виховна мета* уроку може бути спрямована на виховання в учнів дбайливого й економного ставлення до обладнання, інструментів і матеріалів; забезпечення морального (виправлення учнями невдало виконаної

роботи, організація взаємодопомоги і взаємоконтролю в процесі роботи, оцінка результатів праці, повага до національних традицій тощо) й естетичного (виховання емоцій і почуттів, формування любові до праці, природи, рідного краю, естетичного смаку, культури праці тощо) виховання; формування таких якостей особистості, як самостійність, відповідальність, охайність, уважність, дисциплінованість, вольових якостей – витримки, цілеспрямованості, наполегливості, здатності доводити роботу до завершення та ін.

Розвивальна мета уроку передбачає розвиток пізнавальних процесів учня – різних видів відчуттів, сприймання, мислення, пам'яті, уваги, уяви; розвиток розумових здібностей – уміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки; розвиток інтересів учня; розвиток мови (особливо при вивченні нової термінології); розвиток рухової сфери (координації рухів, мікромоторики рук при виконанні дрібних технологічних операцій); розвиток спеціальних і творчих здібностей.

Мета уроку повинна бути конкретною і реалістичною, тобто відображати конкретні результати навчальної діяльності учнів, яких вони повинні досягти в кінці уроку. Не можна формулювати мету абстрактно, узагальнено, наприклад, "Сприяти розумовому розвитку школярів".

Слід зауважити, що виховна і розвивальна мета не можуть бути реалізовані за один урок (оскільки процес виховання і розвитку є безкінечним), тому для їх формулювання застосовують дієслова неозначеної форми – *виховувати і розвивати*.

Наведемо **приклад формулювання триєдиної мети уроку** з обслуговуючої праці на тему "Біоніка в художньому конструюванні одягу", 9-й клас.

Навчальна:

- сформувати в учнів загальне уявлення про науку біоніку і біодизайн та їх досягнення в промисловому виробництві, архітектурі, інших сферах діяльності людини;

- засвоєння учнями знань про метод функціональних аналогій в біодизайні;

- формувати вміння творчо осмислювати природні форми і застосовувати їх в художньому конструюванні одягу;

Виховна:

- виховувати любов і шанобливе ставлення до природи, естетичний смак, культуру праці, взаємоповагу;

Розвивальна:

- розвивати спостережливість, образне мислення й образну пам'ять, уяву, здатність проводити аналогії між природними і штучними об'єктами;

- розвивати творчі здібності в галузі художнього конструювання одягу.

Однією із найважливіших умов ефективної реалізації цілей уроку трудового навчання є позитивна мотивація навчально-трудова діяльності

учнів, тобто створення учителем таких умов, за яких в учнів виникає сильне свідоме прагнення вивчати тему даного уроку і якнайкраще виконувати практичну роботу. Вчитель може різними способами викликати в учнів інтерес до теми уроку, а саме:

- розкрити значення даної теми для подальшого навчання, виконання практичних завдань або для повсякденного життя чи майбутньої професійної діяльності учнів;

- на початку уроку заінтригувати, задати цікаву задачу чи загадку, кросворд чи іншу гру, створити проблемну ситуацію, розв'язати яку учні зможуть лише за умови уважного вивчення матеріалу уроку;

- здійснити актуалізацію опорного життєвого досвіду учнів за допомогою бесіди або методом "мікрофон", в результаті чого виявити недостаючі знання і вміння учнів і націлити їх на пошук і засвоєння цих знань та вмінь.

Мотивацію можна здійснити за допомогою монологу вчителя або бесіди з учнями. На етапі мотивації доцільними будуть найкращі зразки виробів, яскраві презентації, кросворди, в яких слід відгадати ключове слово теми уроку, різноманітні дидактичні ігри та проблемні ситуації.

Етап мотивації може проходити перед повідомленням теми уроку або після нього, безпосередньо перед вивченням нового матеріалу.

У формі монологу мотивація може виглядати таким чином: "Уміння, які ви отримаєте на цьому уроці, можуть допомогти вам не лише в реалізації вашого проекту, але й для успішного виконання повсякденних робіт по домашньому господарству".

Мотивація навчально-трудої діяльності учнів на уроці "Біоніка в художньому конструюванні одягу" в 9-му класі може пройти так:

Вчитель: Дівчата, давайте перевіримо, наскільки ви спостережливі. Згадайте, чи бачили ви коли-небудь одяг, будинок, меблі або яку-небудь іншу річ, виготовлену людиною, дуже схожу на природну форму?

Учні згадують і називають різні штучні об'єкти, схожі на природні аналоги.

Вчитель: Так, ви досить уважні. А чи замислювались ви над тим, чому люди, які створили усі перераховані вами речі, обрали для них саме природні форми, конструкції, кольорову гаму?

Орієнтовні відповіді учнів:

- Тому що природа є невичерпним джерелом натхнення для творчості людини;

- Тому що в природі усе ідеально красиве...

Вчитель: А як ви вважаєте, інженери, конструктори, дизайнери обрали для своїх речей природні форми випадково, просто тому що це красиво, чи виходили з якихось інших міркувань?

Орієнтовна відповідь учнів: Можливо конструктори враховують не лише зовнішню красу природної форми, але й намагаються втілити в штучних речах досконалість і раціональність конструкції живих організмів.

Вчитель: Так, дійсно. Природа є геніальним інженером-конструктором. В природних творіннях форма повністю відповідає змісту. Конструкції живих організмів та їх функціональні особливості максимально раціональні і досконалі. І, не зважаючи на фантастичні досягнення науки і техніки, людині й досі не вдалося створити бодай щось, досконаліше за живу істоту.

Тому людина творчої професії, зокрема художник-конструктор, часто звертається по допомогу до природи, беручи за основу своїх нових виробів біоформи, тобто форми і конструкції живих організмів. Для дизайнера одягу квіти, рослини, комахи, тварини – невичерпний матеріал для нових ідей.

І ми з вами, працюючи над створенням нового швейного виробу, також маємо навчитись використовувати біоформи як бездонне джерело ідей для власних виробів.

Отже, запишіть тему сьогоднішнього уроку: "Біоформи в художньому конструюванні".

Сьогодні на уроці перед нами поставлено ряд завдань:

- ознайомитись з такою цікавою наукою, як біоніка, її досягненнями і напрямками досліджень;
- зрозуміти основний метод дизайнерської біоніки – метод функціональних аналогій;
- навчитися уважно спостерігати, помічати красу і досконалість природного світу, запозичати у природи ідеї для власних виробів, творчо опрацьовувати їх і втілювати в ескізах або макетах.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Для вибраної теми уроку (із календарно-тематичного плану, складеного у практичній роботі № 4), сформулювати триєдину мету, розробити розгорнутий план-сценарій проведення мотивації навчально-трудової діяльності учнів і визначити завдання уроку для повідомлення учням згідно вимог, наведених в інформаційно-довідниковому блоці.

Порядок виконання роботи

1. Визначте місце і значення вибраного уроку у загальній системі уроків в календарно-тематичному плані.
2. Уявіть урок в загальних рисах, визначте основні поняття, правила, трудові прийоми і операції, які повинні засвоїти учні.
3. Сформулюйте триєдину мету уроку (і профорієнтаційну, якщо необхідно). При цьому орієнтуйтеся на державні вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів, визначені програмою, та матеріал шкільного підручника з даної теми.
4. Розробіть розгорнутий план-сценарій здійснення мотивації навчально-трудової діяльності учнів, використавши один із запропонованих способів.
5. Сформулюйте навчальні завдання уроку для повідомлення учням.

6. Використайте матеріали даної практичної роботи для підготовки майбутнього плану-конспекту уроку.

7. Зробіть загальні висновки по роботі.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Що собою являє комплекс навчально-виховних цілей уроку трудового навчання?
2. В чому полягає навчальна мета уроку?
3. Охарактеризуйте напрямки виховних цілей в трудовому навчанні.
4. Які завдання уроку належать до розвивальних?
5. Назвіть основні вимоги до формулювання мети уроку.
6. З якою метою і якими способами проводиться мотивація навчальної діяльності учнів?

Література:

1. Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи. [Електронний ресурс] // <http://trudove.org.ua/>
2. Підручники "Трудове навчання. Обслуговуючі види праці" для 5, 6, 7, 8, 9 класів.
3. Богданова С.І. Трудове навчання: Розробки уроків. 5, 6, 7, 8, 9 кл. – Харків: вид-во "Ранок", 2009.
4. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. Частина II. – К.: РННЦ "Дініт". – 2000.
5. Методика трудового навчання: (Обслуживающий труд) / Л.В. Мельникова и др.; Под ред. Л.В. Мельниковой. – М.: Просвещение, 1985. – 224 с.

Практична робота № 6

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО УРОКУ. РОЗРОБКА ПЛАНУ-СТРУКТУРИ УРОКУ

Мета роботи: ознайомитись зі структурою уроків різних типів, навчитись розробляти план-структуру комбінованого уроку трудового навчання.

Обладнання та матеріали: навчальна програма з трудового навчання, шкільні підручники, методичні посібники для вчителя, приклади планів-конспектів уроків трудового навчання.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

Урок є основною формою організації трудового навчання учнів основної школи. Під уроком трудового навчання розуміють заняття, на якому учні, об'єднані в групу (клас) під керівництвом вчителя або самостійно оволодівають технологічними знаннями, вміннями і навичками. Кожний урок являє собою складову частину або ланку цілісного ланцюга навчального процесу.

Урок трудового навчання є складним педагогічним явищем. З одного боку – це організована активна навчально-пізнавальна діяльність учнів, з іншого – керування цією діяльністю вчителем.

На уроках трудового навчання діяльність вчителя полягає у систематичному викладі навчального матеріалу, організації сприймання цього матеріалу і практичної діяльності учнів, засвоєння і закріплення знань, формування технологічних умінь і навичок.

У методиці трудового навчання для класифікації уроків використовують різні ознаки: за домінуючими дидактичними цілями і завданнями, за переважанням вивчення теоретичних знань або практичних робіт, за основними методами навчання. За першою ознакою виділяють такі типи уроків:

- урок набуття учнями нових знань (це теоретичний урок, на якому в основному вивчається новий матеріал);

- урок формування умінь і навичок (майже увесь час уроку займає практична робота учнів);

- урок застосування знань на практиці (частіше уроки такого типу проводяться на заняттях з моделювання і конструювання);

- урок повторення, систематизації й узагальнення знань (проводиться після вивчення розділу або модулю програми або в кінці навчального року; центральне місце на уроці займає повторення матеріалу, спрямоване на формування в учнів системи знань);

- урок перевірки знань, умінь, і навичок (контрольний урок);

- комбінований урок (при його проведенні вирішуються різні дидактичні завдання, тому цей тип уроку є провідним у системі трудового навчання);

Типи уроків трудового навчання відрізняються один від одного своєю структурою. Під цим розуміють сукупність елементів, з яких складається урок, їх послідовність і взаємозв'язок. Як правило всі уроки умовно складаються з наступних етапів:

- організаційно-підготовчий;

- теоретичний;

- практичний;

- організаційно-заключний.

Розглянемо побудову комбінованого уроку трудового навчання для загального випадку.

1. Організаційно-підготовча частина:

а) контроль відвідування і підготовки учнів до уроку;

б) видача інструментів, розподіл по робочих місцях;

в) повідомлення учням про порядок роботи, хід уроку і т. ін.

2. Теоретична частина:

а) підготовка учнів до засвоєння нових знань (повторення раніше вивченого матеріалу, постановка завдання, проблеми і т. ін.);

б) виклад нового матеріалу з поясненням і показом;

в) контроль засвоєння учнями нового матеріалу.

3. *Практична частина:*

а) вступний інструктаж учнів, повідомлення завдань, повторення правил безпечної праці, розподіл учнів по робочих місцях;

б) поточний інструктаж, формування умінь і навичок учнів в процесі практичної роботи під керівництвом вчителя;

в) заключний інструктаж, підведення підсумків практичної роботи, аналіз помилок.

4. *Організаційно-заключна частина:*

а) оцінка результатів роботи учнів;

б) рефлексія знань і вмінь учнів;

в) підведення загальних підсумків уроку;

г) повідомлення домашнього завдання;

д) прибирання робочих місць, майстерні, особиста гігієна.

Слід зазначити, що однозначно встановленої форми плану-конспекту уроку немає, але, не дивлячись на різноманіття форм, план-конспект уроку обов'язково повинен відображати тему, мету, оснащення, порядок етапів, основні теоретичні відомості та інструкції для учнів.

Наявність плану-конспекту перед початком уроку є обов'язковою умовою роботи вчителя.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Розробити план-структуру уроку на тему, вибрану в практичній роботі № 5 (за зразком, наведеним на сторінках 21-22).

Порядок виконання роботи:

1. Уточніть тему і основні завдання уроку. Визначте клас і тривалість проведення уроку у хвиликах.

2. Визначте тип уроку з огляду на його основні завдання.

3. За допомогою навчальної програми і підручника визначте основні поняття теми уроку, які мають засвоїти учні.

4. Проаналізуйте можливі зв'язки з іншими навчальними предметами.

5. Чітко сплануйте очікувані результати навчально-трудової діяльності учнів, орієнтуючись на державні вимоги до їх загальноосвітньої підготовки, визначені програмою.

6. Підберіть необхідні джерела для підготовки плану-конспекту уроку і складіть їх бібліографічний список.

7. Визначте основні структурні компоненти (етапи) уроку і розподіліть час на кожен етап (у хвиликах).

8. Сплануйте організаційну частину уроку.

9. Продумайте, які знання і вміння учнів необхідно актуалізувати, що потрібно повторити з попередньої теми. Складіть перелік основних питань для повторення.
10. Складіть план вивчення нового матеріалу.
11. Уточніть назву практичної (чи лабораторно-практичної) роботи.
12. Продумайте структуру і зміст заключної частини уроку.

Приклад складання плану-структури уроку

Тема уроку: МОДЕЛЮВАННЯ ПОЯСНОГО ВИРОБУ (ШОРТІВ)

Клас 8.

Тривалість: 2 години (90 хв.)

Тип уроку: комбінований.

Основні поняття теми: моделювання поясного виробу, творче і технічне моделювання, шорти (класичні, міні, бермуди, бриджі, капрі), кокетка, рельєф, складки (однобічні, зустрічні, бантові).

Міжпредметні зв'язки: образотворче мистецтво, геометрія.

Очікувані результати навчально-трудової діяльності учня:

1. пояснює види моделювання одягу – творче і технічне, їх складові;
2. розрізняє і називає види шортів залежно від їх довжини;
3. розрізняє і називає технічні елементи моделювання шортів – кокетки, рельєфи, складки, їх види;
4. виконує нескладне технічне моделювання шортів з рельєфами, кокеткою і зустрічними складками.

Використані джерела:

1. Богданова С.І. Трудове навчання (для груп дівчат). 7 клас: розробки уроків / С.І.Богданова – Х.: Веста: Вид-во "Ранок", 2009. – 208 с. – (Майстер-клас).
2. Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи. [Електронний ресурс] // <http://trudove.org.ua/>
3. Трудове навчання 7 кл.: Підручник для загальноосвітніх навчальних закладів / Л.І. Денисенко, О.П. Гнеденко, Т.С. Мачача та ін. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2007. – 192 с.
4. Інтернет-ресурси.

Структура уроку:

- I. Організаційна частина (2 хв.)
- II. Перевірка рівня засвоєння попередньої теми (7 хв.)
- III. Мотивація навчально-трудової діяльності учнів (13 хв.)
- IV. Повідомлення теми, мети і завдань уроку (1 хв.)
- V. Вивчення нового матеріалу (15 хв.)
- VI. Закріплення вивченого матеріалу (7 хв.)
- VII. Практична робота (42 хв.)
- VIII. Заключна частина (3 хв.)

Організаційна частина.

Привітання із класом, перевірка підготовленості учнів до уроку (наявність робочої форми, інструментів і матеріалів для виконання практичної роботи), відмічання присутніх, призначення чергових за графіком, ділове й емоційне налаштування на роботу.

Питання для повторення:

1. Які мірки використовують для побудови креслення брюк?
2. Як вимірюють довжину брюк?
3. Як називаються зрізи жіночих брюк?
4. Яка лінія проходить посередині деталі брюк?
5. В якому порядку відбувається побудова креслення брюк?

План вивчення нового матеріалу:

1. Поняття моделювання. Види моделювання.
2. Історія шортів як елементу жіночого одягу. Види шортів.
3. Основні елементи технічного моделювання шортів:
 - а) кокетки, їх види;
 - б) рельєфи, їх види;
 - в) складки, їх види.

Практична робота: Моделювання шортів з кокеткою, рельєфами і складами на основі креслення прямих брюк.

Заключна частина

1. Рефлексія:

- Які нові знання здобули? Чого нового навчилися?
- Які були труднощі і як з ними впорались?
- Чи знадобляться засвоєні знання і вміння у подальшому навчанні та у повсякденному житті?

2. Виставлення вмотивованих оцінок за навчальні досягнення учнів.

3. Повідомлення домашнього завдання: "Доопрацювати практичну роботу (хто не встиг на уроці). На наступне заняття принести папір та креслярський інструмент для виготовлення викрійки шортів на себе в натуральну величину".

4. Загальна подяка учням за роботу.

5. Оголошення про закінчення уроку.

6. Прибирання майстерні черговими.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Якими можуть бути типи уроків трудового навчання? Назвіть їх функціональні відмінності.
2. Які особливості комбінованого уроку? Охарактеризуйте його структуру (основні етапи).
3. Що таке рефлексія як етап уроку?

Література:

1. Підручники "Трудове навчання. Обслуговуючі види праці" для 5, 6, 7, 8, 9 класів.
2. Богданова С.І. Трудове навчання: Розробки уроків. 5, 6, 7, 8, 9 кл. – Харків: вид-во "Ранок".
3. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. Частина II. – К.: РННЦ "Дініт". – 2000.
4. Методика трудового навчання: (Обслуговуючий труд) / Л.В. Мельникова и др.; Под ред. Л.В. Мельниковой. – М.: Просвещение, 1985. – 224 с.
5. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід. Навч. посіб. / За заг. ред. О.М. Коберника, В.К. Сидоренка. – Умань: СПД Жовтий, 2010. – 210 с.

Практична робота № 7

ВИБІР ОПТИМАЛЬНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Мета роботи: узагальнити знання про особливості використання різних форм і методів навчання, навчитись обирати оптимальні форми і методи навчання відповідно до поставлених цілей уроку.

Обладнання та матеріали: навчальна програма "Трудове навчання. 5-9-й класи", шкільні підручники, методичні та навчальні посібники.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

Однією з сторін, що характеризує професіоналізм і педагогічну майстерність учителя трудового навчання, є знання ним форм і методів навчання і уміння їх добирати для проведення конкретного уроку.

Методи навчання характеризують взаємодію педагога й учнів. Тому їх можна розглядати з двох сторін, як методи викладання – зі сторони педагога, і як методи учіння – зі сторони учнів.

Діяльність учня у процесі навчання в основному планується як відзеркалення діяльності вчителя. Вона може носити репродуктивний, частково-пошуковий або продуктивний характер, причому у першому випадку самостійність учня мінімальна. При продуктивному навчанні розвивається пізнавальна і творча активність учнів, формується уміння самостійно вирішувати поставлені завдання.

Єдиної класифікації методів навчання у педагогіці немає. При виборі методів навчання слід пам'ятати, що кожний з них має свої сильні й слабкі сторони і може бути застосованим в певних конкретних умовах. Немає також універсальних методів. Мова може йти про правильне й уміле поєднання методів навчання у відповідності до поставлених цілей уроку.

Вибір форм і методів у загальному випадку визначається:

- принципами навчання;
- метою і завданнями уроку;

- змістом конкретної теми уроку;
- навчальними можливостями учнів (вік, ступінь розвитку, особистісний досвід і т. ін.);
- можливостями навчально-матеріальної бази школи;
- можливостями самого вчителя – його особистісними якостями, педагогічною майстерністю, компетентністю, досвідченістю, творчими здібностями, переконаннями щодо організації навчання учнів і т. ін.

Уміння підібрати оптимальні (для даного випадку) форми й методи (їх комбінацію) значно підвищує якість навчально-виховного процесу, дозволяє вчителю майже гарантовано досягати поставлених цілей.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Для кожного етапу уроку продумати доцільність і підібрати комплекс методів і форм організації навчальної діяльності, які найбільшою мірою будуть активізувати учнів.

Порядок виконання роботи:

1. Відновіть у пам'яті структуру уроку, увіть його основні етапи, характер діяльності вчителя й учнів на кожному з них.

2. Із всього різноманіття методів і форм навчання оберіть до кожного етапу уроку ті, які, на ваш погляд, будуть найбільш ефективними і доцільними. Для цього спершу подумайте над такими питаннями:

- Чи є в учнів певний досвід з теми уроку, опорні знання та вміння? Якщо так, то доцільно буде скористатися діалогічним методом навчання (бесідою), якщо ні, тоді необхідно ґрунтовне пояснення з ілюструванням.

- Чи можна на даному етапі уроку створити проблемну ситуацію? Чи буде відповідати рівень проблеми рівню розвитку і підготовленості учнів?

- Наскільки діяльність учнів буде самостійною? Яка допомога вчителя їм буде необхідна?

- Наскільки характер діяльності учнів буде продуктивним (творчим)? Чи можна застосувати завдання творчого характеру?

- Як можна активізувати навчальну діяльність учнів на даному етапі уроку? Чи доцільно буде застосування інтерактивних та ігрових методів навчання? Чи можливо організувати взаємонавчання, взаємоконтроль і взаємооцінювання учнів?

- Якими способами можна провести контроль, корекцію та оцінювання навчальних досягнень учнів?

- Чи вистачить навчального часу для застосовування даного методу? Чи раціонально він використовується?

- Які форми організації діяльності учнів будуть найбільш доцільними та ефективним на даному етапі уроку – індивідуальна, парна, групова, бригадна, фронтальна?

- Як будуть співвідноситися обрані методи і форми навчання на конкретному етапі уроку?

3. Після перевірки доцільності вибраних методів і форм запишіть їх до таблиці 3 і використайте ці матеріали при написанні власного плану-конспекту уроку.

4. Розробіть план-конспект двох етапів свого уроку – *вивчення нового матеріалу і закріплення нового матеріалу* – з використанням різних форм і методів навчання, в тому числі інноваційних. (Приклад фрагменту уроку наведено нижче.)

Таблиця 3.

Вибір форм і методів навчання до уроку на тему "Волокна тваринного походження. Ткацькі переплетення", 7 клас.

<i>Етап уроку</i>	<i>Методи навчання</i>	<i>Форми організації діяльності учнів</i>
I. Організаційна частина	бесіда	фронтальна
II. Перевірка рівня засвоєння попередньої теми	робота з картками-завданнями, взаємоперевірка	індивідуальна, парна
III. Мотивація навчально-трудової діяльності учнів	бесіда, створення проблемної ситуації, інтерактивний метод "Мозковий штурм"	фронтальна, групова
IV. Повідомлення теми, мети і завдань уроку	пояснення, конспектування	фронтальна
V. Вивчення нового матеріалу	розповідь, пояснення, ілюстрування, демонстрування відеофільму, робота з роздатковим матеріалом, робота з підручником, робота з дошкою, бесіда, конспектування	фронтальна
VI. Закріплення вивченого матеріалу	розв'язування кросворду	фронтальна
VII. Практична робота: а) вступний інструктаж б) поточний інструктаж в) заключний інструктаж	а) пояснення; б) самостійна практична діяльність учнів за інструкційними картками, консультування; в) бесіда, рефлексія	а) фронтальна; б) парна; в) фронтальна, індивідуальна
VIII. Заключна частина	бесіда, рефлексія, оцінювання, пояснення	фронтальна, індивідуальна

Приклади фрагментів уроку

Форми і методи навчання	Зміст етапів уроку
	<p>V. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ (28 хв.)</p>
Фронтальна бесіда	<p>З шерстяними й шовковими тканинами ви стикаєтесь дуже часто у повсякденному житті і тому мабуть безпомилково зможете одразу визначити де шерстяна тканина, а де шовкова. <i>(Вчитель показує зразки шерстяної й шовкової тканини, і учні називають їх).</i></p>
Конспектування	<p>А чи задумувались ви над тим, як виготовляються ці тканини і чому вони такі різні? Спочатку розглянемо вовну. Як ви думаєте із чого вона виготовляється?</p> <p><i>Орієнтовна відповідь учнів:</i> із шерсті різних тварин – овець, верблюдів, кіз.</p> <p><i>Учитель:</i> Правильно. Давайте запишемо визначення: <i>"Вовна – це волосяне покриття тварин, яке можна переробити в пряжу"</i>.</p>
Демонстрування плакату (додаток А)	<p>Основну масу вовни дають вівці – 97 %. Крім овечої, ще є вовна ангорських кіз, верблюдів, кролячий пух. Людиною виведені спеціальні породи тварин, що мають густу й довгу вовну. Найбільш цінною за якістю є шерсть тонкорунних овець.</p> <p>На плакаті ви можете бачити джерела отримання вовни.</p>
Розповідь	<p>Якість шерсті залежить від часу стрижки овець. Весняна шерсть м'яка, тому що в ній більше пуху. У шерсті осінньої стрижки пуху майже немає, тому волокна жорсткі, але значно чистіші, ніж волокна весняної стрижки, і дають менше відходів.</p>
Показ відеофільму "Производство шерсти" (4 хв. 23 с.)	<p>Якість шерстяних волокон визначається не тільки їх міцністю, товщиною, м'якістю, а й довжиною. Довжина шерстяних волокон залежить від породи овець і досягає 180-200 мм. Колір вовни буває білим, кремовим, сірим, рудим, чорним.</p>
Фронтальна бесіда	<p>Для того, щоб ви краще уявили собі процес виготовлення шерстяної тканини, пропоную переглянути відеофільм. <i>(Після фільму відбувається коротке обговорення побаченого).</i></p> <p><i>Учитель:</i> Далі розглянемо властивості шерстяної тканини. Які властивості вовни ви можете назвати, виходячи зі свого досвіду?</p> <p><i>Орієнтовні відповіді учнів:</i> шерстяна тканина ворсиста, м'яка, тепла, слабо зминається, не дуже міцна, стирається і з часом втрачає естетичний вигляд, звалюється, збирає багато пилу.</p>

Пояснення	<p><i>Учитель:</i> Молодці, ви досить спостережливі. Проте деяких властивостей не назвали. Шерстяні тканини добре драпіруються. Цінним є те, що вони повільно вбирають вологу і не втрачають при цьому своїх теплозахисних властивостей. Саме тому, навіть змочені під дощем светри чи шкарпетки гріють тіло людини. Варто зазначити також, що шерстяні тканини під дією тепла і вологи можуть значно змінювати свої розміри, тому їм можна легко надати потрібної форми за допомогою прасування.</p>
Пояснення, демонстрування	<p>В полум'ї волокна вовни спікаються, при винесені з вогню – не горять, наприкінці утворюється чорна кулька, яка легко розтирається, виділяючи запах паленого пір'я. <i>(Вчитель бере декілька чисто вовняних ниток і підпалює. Демонструє, що чорна кулька легко розтирається на порошок. По класу поширюється запах паленого пір'я)</i></p>
бесіда	<p><i>Вчитель:</i> як ви вважаєте, навіщо нам потрібно знати цю особливість?</p> <p><i>Учні:</i> Щоб перевірити, чи дійсно натуральний матеріал ми придбали.</p>
Пояснення	<p><i>Вчитель.</i> Ви назвали і негативні властивості вовни – обсіпальність, пилоємність, невисока міцність, звалюваність. Щоб покращити її властивості, вовну обробляють різними способами, а також додають інші волокна, як правило, хімічні. Якщо в тканині не менше 90% вовни, то її називають чистощерстяною, якщо більше – напівшерстяною.</p>
Демонстрування зразків, бесіда	<p>Шерстяні тканини бувають пальтові, костюмні та платтяні. Для виготовлення спідниць більше підходять останні.</p> <p>Тепер перейдемо до розгляду шовкових тканин. Ось так вони виглядають <i>(вчитель демонструє зразки)</i>. Як ви думаєте, із чого вони виготовляються? <i>(учні утруднюються з відповіддю)</i></p>
Конспектування	<p>Волокна натурального шовку виробляють комахи, які називаються шовкопрядами. Давайте запишемо визначення.</p> <p><i>"Натуральний шовк – це тонкі нитки, що виробляють гусениці тутового і дубового шовкопряда"</i>.</p>
Розповідь	<p>Батьківщина шовку Китай, де ще за 3000 років до н.е. розводили гусінь шовкопряда і виготовляли шовкові тканини. Довгі роки процес виготовлення шовку зберігався в таємниці, тому впродовж століть тягнувся зі сходу на захід великий шовковий шлях. Нині шовкові тканини виготовляють в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні.</p> <p>На певній стадії розвитку гусінь тутового шовкопряда сплітає собі кокон – продовгувату яйцевидну оболонку, що</p>

<p>Пояснення і демонстрування плакату (додаток Б)</p>	<p>складається з переплетеного в 40-50 шарів тонкого шовковистого волокна. Із двох отворів, що містяться на голівці нижче рота, гусінь виділяє густу масу, яка застигає на повітрі. Ця маса виділяється безперервно і утворює дві нитки, які склеюються між собою за допомогою особливої речовини – серицину.</p> <p>Залежно від виду шовкопряда кокони бувають білого, жовтуватого, оранжевого кольорів. Зараз виводять шовкопряд, який виробляє кокони ніжно-рожевого, голубого, зеленого кольорів. Щоб одержати шовкові волокна хорошої якості, тобто щоб нитка була довга і добре розмотувалась, кокони занурюють у басейни з гарячою водою, обробляють їх парою і холодним лужним розчином. Так розм'якшують серицин і водночас умертвляють лялечки, не даючи їм перерости у метеликів, які, виходячи з кокона, прокушують отвір, цим самим скорочують нитку.</p> <p>З одного кокона можна отримати 400-1200 м нитки, але вона дуже тонка і неміцна, тому в одну нитку змотують 3-30 коконів. Так отримують шовк-сирець, який після відповідної обробки стає м'яким, гнучким і блискучим.</p> <p>Волокна натурального шовку тонкі, м'які і досить міцні. Вони добре піддаються фарбуванню і скручуванню.</p>
<p>Демонстрування</p>	<p>Натуральний шовк має високу гігроскопічність, пружність, достатню міцність. Він швидко намокає і швидко висихає, але при високій температурі втрачає свою якість – стає крихким і жорстким, боїться прямого попадання сонячних променів. Тканина прекрасно драпірується і слабо мнеться, проте сильно обсыпається (<i>вчитель демонструє це на зразку</i>).</p> <p>Горить натуральний шовк, як і вовна – повільно, при виводі з полум'я не горить.</p> <p>Шовкове полотно міцне і гарне на вигляд. Із нього шиють легкі нарядні сукні. З шовку роблять також тканини для парусного і парашутного спорту, хірургічні нитки та ізоляційні матеріали.</p>
<p>Робота з дошколю</p>	<p>А тепер давайте складемо порівняльну характеристику шерсті і шовку, для чого заповнимо таку таблицю. <i>Вчитель на дошці креслить таблицю (або може заздалегідь заготовити її на зворотній поверхні дошки) і разом з учнями заповнює другий і третій стовпчики:</i></p>

Властивість	Шерсть	Шовк
теплозахисність	<i>висока</i>	<i>низька</i>
гігроскопічність	<i>висока</i>	<i>висока</i>
міцність	<i>середня</i>	<i>висока</i>
зносоустійкість	<i>з часом стирається і звалюється</i>	<i>руйнується під дією прямих сонячних променів і високих температур</i>
драпірувальність	<i>хороша</i>	<i>дуже хороша</i>
зминальність	<i>незначна</i>	<i>незначна</i>
блиск	<i>немає</i>	<i>є</i>
пилоємкість	<i>значна</i>	<i>низька</i>
обсипальність	<i>середня</i>	<i>висока</i>

Бесіда

Вчитель: Отже, властивості тканин тваринного походження ми зрозуміли, проте, яким чином ми будемо використовувати ці знання на практиці?

Учні: Будемо враховувати ці властивості під час вибору тканини для виробу.

Індивідуальна робота з підручником

Вчитель: Так, але ще нам треба вміти правильно доглядати за виробами для того, щоб вони нам довго служили і не втрачали привабливого вигляду. Тому зараз відкрийте свої підручники на сторінці 48 і уважно прочитайте правила догляду за виробами з шерстяних і шовкових волокон.

Властивості тканини залежать не тільки від властивостей волокон, з яких складаються, а й від виду ткацького переплетення. Ви вже добре знаєте, що тканина утворюється шляхом переплетення двох систем ниток – основи і підкання, розташованих перпендикулярно один до одного. Згадайте, як визначається напрям нитки основи і нитки утку.

Бесіда

Учні: Нитки основи завжди розміщуються вздовж пруга, а підкання – уперек. Тканину слід потягти в обох напрямках: вздовж підкання тканина завжди розтягується сильніше.

Пояснення, показ

Вчитель: Добре. А тепер я голкою витягну із зразка кілька ниток в обох напрямках (*витягує нитки із клаптика тканини*). Ми можемо побачити, що нитка підкання більш хвиляста, ніж нитка основи. Нитки основи більш гладенькі й жорсткі, сильніше скручені, ніж нитки підкання. Вони розміщуються рівномірніше, паралельно одна одній. Для того, щоб швейний виріб мав гарний вигляд і не розтягувався, при розкроюванні тканини обов'язково слід враховувати особливості ткацького переплетення.

У 5-му класі ви вивчали полотняне переплетення. Згадайте, як у ньому переплітаються нитки.

Бесіда	<p><i>Учні:</i> У полотняному переплетенні нитки основи і підкання рівномірно чергуються через одну у шаховому порядку. З лицьового і виворітного боку тканина однакова.</p> <p><i>Учитель:</i> А тепер придивіться до свого одягу і скажіть, чи полотняне переплетення у тканини?</p> <p><i>Учні:</i> Начебто не дуже схоже на полотняне...</p> <p><i>Учитель:</i> То який висновок можна з цього зробити?</p> <p><i>Учні:</i> Тканини виготовляють не лише полотняним переплетенням, але й іншими, складними.</p>
Пояснення	<p><i>Вчитель:</i> Дійсно, ткацьких переплетень дуже багато і з одних і тих самих ниток можна виткати велику кількість тканин з характерним рисунком на поверхні і різними властивостями. Усі ткацькі переплетення поділяються на прості, дрібноузорчасті, крупноузорчасті та складні. На сьогоднішньому уроці ми розглянемо групу простих переплетень. <i>До простих ткацьких переплетень належать полотняне, саржеве, сатинове й атласне. (Учні записують у зошит)</i></p>
Конспектування	<p>На плакаті показане схематичне зображення цих переплетень. <i>(Вчитель демонструє плакат зі схемами ткацького переплетення та тканину з відповідним видом переплетіння)</i> Спробуйте самостійно їх пояснити <i>(Вчитель викликає по чергово четверо учениць, які пояснюють спосіб переплетення ниток основи і підкання на кожній схемі, коригує відповідь і демонструє зразки тканин).</i></p>
Демонстрування плакату (додаток В), Індивідуальна бесіда	

VI. Закріплення вивченого матеріалу (7 хв.)

(Розв'язування кросворду. Фронтальна форма)

Вчитель: Для того щоб перевірити, як ви засвоїли матеріал, пропоную розв'язати кросворд. На екрані ви бачите кросворд. Послідовно будуть з'являтися питання. Хто знає відповідь – піднімайте руку, не викрикуйте з місця.

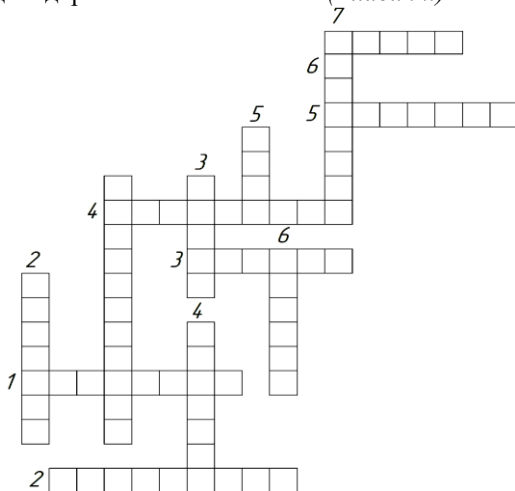
Запитання до кросворду

По горизонталі:

1. Вид моделювання, під час якого розробляють нові фасони за відомими ескізами моделей. *(Технічне)*
2. Складки, в яких згини з лицьового боку направлені один проти одного, а з виворітного – в протилежні сторони. *(Зустрічні)*
3. Вид моделювання, під час якого створюється модель у вигляді ескізу. *(Творче)*
4. Складки, в яких згини з лицьового боку направлені в один бік, а з виворітного – в протилежний. *(Однобічні)*
5. Різновид виточок. *(Складки)*
6. Шорти нижче за коліна. *(Капрі)*

По вертикалі:

1. Початкова стадія виготовлення виробу, під час якої враховується призначення одягу, фігура людини, колір, рисунок тканини тощо. (*Моделювання*)
2. Відрізний конструктивно-декоративний елемент одягу, розташований у верхній частині виробу. (*Кокетка*)
3. Укорочені брюки. (*Шорти*)
4. Складки, в яких згини з лицьового боку направлені в протилежні сторони, а з вивіртного – один проти одного. (*Бантові*)
5. Найкоротші шорти, що повністю відкривають стегна. (*Міні*)
6. Конструктивно-декоративна лінія, в яку переміщують талієву виточку. (*Рельєф*)
7. Шорти, що відкривають стегна на 1/2 (*Класичні*)

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Дайте визначення поняттю "метод навчання".
2. Наведіть класифікацію методів навчання за ступенем активності навчально-пізнавальної діяльності учнів (за Л.Я. Лернером і М.Н. Скаткіним).
3. Охарактеризуйте особливості словесних методів у трудовому навчанні.
4. Охарактеризуйте особливості наочних методів у трудовому навчанні.
5. Назвіть практичні методи навчання і дайте їм характеристику.
6. Охарактеризуйте методи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.
7. Якими факторами визначається вибір методів навчання?
8. Охарактеризуйте форми організації навчальної діяльності учнів на уроці трудового навчання.

Література:

1. Будь-який підручник з педагогіки. Розділ "Форми і методи навчання".
2. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід. Навч. посіб. / За заг. ред. О.М. Коберника, В.К. Сидоренка. – Умань: СПД Жовтий, 2010. – 210 с.
3. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. Частина II. К.: РННЦ "Дініт", 2000.
4. Методика трудового навчання: (Обслуживающий труд) / Л.В. Мельникова и др.; Под ред. Л.В. Мельниковой. – М.: Просвещение, 1985. – 224 с.
5. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. О.М. Коберника, Г.В. Терещука. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – 212 с.
6. Богданова С.І. Трудове навчання: Розробки уроків. 5, 6, 7, 8, 9-й кл. – Харків: вид-во "Ранок", 2009.
7. Розробки уроків у періодичних фахових виданнях.

Практична робота № 8

РОЗРОБКА ЗМІСТУ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО, ПОТОЧНОГО І ЗАКЛЮЧНОГО ІНСТРУКТАЖІВ

Мета роботи: усвідомити мету вступного, поточного і заключного інструктажів на уроці трудового навчання, навчитись розробляти зміст і проводити вступний інструктаж та показ трудової операції.

Обладнання та матеріали: приклади планів-конспектів уроків, шкільні підручники з трудового навчання, методичні посібники для вчителя, інструменти, пристосування та матеріали, необхідні для показу трудової операції.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

Інструктажі проводяться вчителем перед початком, під час виконання та після закінчення практичної роботи учнів.

Вступний інструктаж – це конкретна розповідь про технологічну послідовність виготовлення певного виробу або про зміст певних трудових дій, які будуть виконуватися учнями під час самостійної роботи.

Під час проведення вступного інструктажу учням повідомляється чітка і ясна мета подальшої роботи та шляхи її виконання. При цьому дотримуються таких умов:

1. Пояснення технологічних (або інших аспектів) прийомів роботи необхідно будувати з урахуванням індивідуальних властивостей особистості кожного учня, щоб всі учні сприйняли завдання і були впевнені у посильності його виконання, а також чітко уявляли послідовність своїх дій при його виконанні. Якщо пояснення проведено так, як зазначено вище, то учні психологічно будуть налаштовані на активну реалізацію установок учителя.

2. Обов'язковою умовою вступного інструктажу є попередження про типові помилки, які можуть бути допущені в процесі самостійної роботи. Своєчасне попередження стимулює мотивацію якісного виконання прийомів, прагнення дотримання технологічної дисципліни.

3. Обов'язковим елементом вступного інструктажу повинно бути звернення уваги учнів на безпечне виконання трудових прийомів, свідоме дотримання правил безпеки праці.

Методично правильно побудований вступний інструктаж забезпечує успіх і досягнення мети практичної частини уроку. Він є обов'язковим і може включати такі питання:

- призначення виробу і значення діяльності з його виконання;
- технологія виготовлення виробу та її особливості;
- правила користування обладнанням та інструментами (демонстрація, показ);
- показ найбільш раціональних прийомів і способів виконання навчального завдання;
- правила безпечної праці при виконанні даного виробу;
- організація робочого місця;
- основні критерії оцінки якості (придатності) даного виробу;
- установка на самоконтроль і взаємоконтроль тощо.

Поточний інструктаж за часом співпадає із самостійною роботою учнів і проводиться під час їхньої роботи. Він може бути фронтальним, груповим, індивідуальним і має такі особливості:

1. Його зміст впливає з умов необхідності. Це означає, що коректують ті дії учнів, помилкове виконання яких було винайдено при цільових обходах робочих місць. Наприклад, виявлені типові помилки у багатьох учнів. Висновок – необхідно провести додатковий інструктаж для групи (або її частини).

2. Це частина уроку, де вчитель при обході робочих місць ставить перед собою конкретну мету і не відхиляється від неї (крім випадків, коли дії учнів грубо порушують правила безпеки праці).

3. Це частина уроку, на якій індивідуальний підхід учителя до кожного учня викликає потужну мотивацію інтересу, активності, створює психологічний фон для впевненості учнів у своїх знаннях і здібностях.

4. У ході цільових обходів учитель з'ясовує ступінь оволодіння учнями знаннями, уміння застосовувати їх на практиці. Такий зворотний зв'язок допомагає здійснити диференційований підхід до кожного учня.

Заключний інструктаж проводиться після виконання практичної роботи. Він включає:

- підведення підсумків практичної роботи;
- обговорення допущених помилок і аналіз причин, які їх викликали;

- рефлексію отриманих знань, умінь і навичок і визначення можливостей їх застосування у повсякденному житті чи майбутній професійній діяльності;

- виставлення вмотивованих оцінок за виконання практичної роботи.

Слід відзначити декілька моментів, на які необхідно звернути увагу при проведенні заключного інструктажу:

1. Підведення підсумків і оцінка роботи кожного учня вимагає від вчителя здатності до емпатії, уміння розуміти складний внутрішній світ дитини, здатності до об'єктивного неупередженого оцінювання і віри у можливості кожного учня.

2. При підведенні підсумків, аналізуючи роботу учнів, необхідно загострювати увагу на позитивних моментах та умениях творчого характеру.

3. Виставлення оціночних балів завжди повинно бути аргументованим. Потрібно враховувати дуже важливий для вчителя психологічний аспект «синдрому справедливості». Якщо клас бачить, що вчитель справедливий в оцінках, його авторитет завжди буде високим в очах дітей, а у відносинах між учителем і учнями створюватиметься довіра і здоровий психологічний клімат.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Для вибраного уроку розробити хід проведення вступного, поточного і заключного інструктажів. Розробити план показу трудової операції і виконати показ трудової операції перед групою.

Порядок виконання роботи:

1. Уточніть назву і мету практичної (або лабораторно-практичної) роботи до вибраної теми уроку. Сформулюйте одним реченням зміст цієї роботи.

2. Складіть детальний перелік усіх необхідних для виконання роботи інструментів, обладнання, пристосувань і матеріалів.

3. Продумайте, які правила безпечної праці необхідно повторити перед початком роботи.

4. Детально опишіть порядок і правила показу трудової операції вчителем, для цього:

а) у навчально-методичних посібниках ознайомтесь із змістом трудової операції;

б) продумайте методику показу і пояснення виконання трудових дій, які б дали змогу як найкраще сформулювати в учнів "образ дії" виконання даної операції;

в) складіть письмовий розгорнутий сценарій поетапного показу з поясненням виконання трудових дій.

5. Визначте форму організації самостійної практичної діяльності учнів – індивідуальна, групова, бригадна, парна.

6. Опишіть дії вчителя під час проведення поточного інструктажу.
7. Розробіть структуру і зміст заключного інструктажу.
8. Зробіть загальні висновки по роботі.

Приклад розробки змісту інструктажів до уроку на тему

"Ручні шви "стебловий" і "тамбурний", їх призначення і прийоми виконання"

Вступний інструктаж (фронтальна форма).

1. Інформація про практичну роботу, яку будуть виконувати учні.

"Теоретичний матеріал ви зрозуміли, тож переходимо до виконання практичної роботи. Зараз ми навчимося виконувати два ручних шва – "стебловий" і "тамбурний".

2. Інструменти і матеріали, які потрібні для роботи. "Для роботи вам знадобляться такі матеріали та інструменти: клаптик тканини для вишивання (приблизно 15x15 см), нитки для вишивання (бажано, двох кольорів), голка для вишивання, наперсток і ножиці. Все це ви принесли з собою, приготуйте їх до роботи".

3. Повторення правил безпечної праці при виконанні ручних швів та організації робочого місця. "Перш ніж приступити до роботи, нам необхідно повторити правила безпечної праці та організації робочого місця, яких слід дотримуватись під час виконання ручних швейних робіт. Нагадайте їх, будь ласка. (Дівчата нагадують правила безпечної праці по одному кожна.)

- Працювати слід у робочому одязі. Волосся має бути сховано під косинкою.

- Ножиці слід передавати із замкненими лезами, кільцями від себе.

- Голку слід зберігати у гольниці. Голку не можна зберігати в одязі.

- Довжина вишивальної нитки має бути від кінчиків пальців до ліктя.

- На робочому місці слід дотримуватись чистоти і порядку. Не повинно бути зайвих речей.

- Робочий стіл має бути добре освітлений.

Дуже добре."

4. Показ трудових операцій вишивання двох означених ручних швів з орієнтацією учнів на інструкційні картки. "А тепер підійдіть усі до мене, я покажу вам, як виконувати шви. Усі прийоми роботи, які я вам покажу, послідовно описані в інструкційній картці.

а) Отже, уважно слідкуйте за тим, як виконується "стебловий" шов ...*(опис виконання)*.

б) Тепер навчимося вишивати "тамбурний" шов ...*(опис виконання)*.

5. Форма організації трудової діяльності учнів. "Якщо усім все зрозуміло і питань немає, займіть свої місця. На кожну парту я роздам інструкційні картки, де описується послідовність виконання кожного шва. До інструкційної карти прикріплений зразок. Ваше завдання – відтворити його

якнайкраще. Ви працюватимете індивідуально. Самостійно контролюйте свою роботу, будьте уважними, намагайтеся працювати охайно. Консультуйте один одного. Бажаю успіху".

Поточний інструктаж (*індивідуальна форма*).

Учні дістають клаптики тканини для вишивання, нитки, голки і ножиці, організують свої робочі місця. Від мене кожна пара учнів отримує інструкційні картки на виконання кожного шва. Учні працюють самостійно, здійснюють самоконтроль і взаємоконсультування.

Під час роботи обходжу робочі місця з метою проведення індивідуальних інструктажів. Допомагаю визначати якість виконаної роботи, проводити аналіз допущених помилок, за необхідності призначаю учнів-консультантів. При виявленні масових типових помилок зупиняю роботу всього класу і пояснюю правила виконання швів ще раз.

Контролюю організацію робочих місць, дотримання учнями правил безпечної праці, санітарно-гігієнічних вимог, виробничої і технологічної дисципліни. Збираю дані для заключного інструктажу.

Заключний інструктаж (*фронтальна бесіда, рефлексія*).

1. Оголошення про закінчення практичної роботи.
2. Оцінка ступеня виконання практичної роботи усіма учнями класу (чи всі впоралися з поставленими завданнями і освоїли усі види швів).
3. Запитання учням:
 - Чи сподобалася практична робота?
 - Які труднощі у вас виникли під час виконання "стеблового" шва? ... "тамбурного"? Який із них виявився для вас найпростішим, а який – найскладнішим?
 - Які причини ваших труднощів у виконанні сьогоднішньої практичної роботи?
 - Які шляхи подолання цих труднощів ви відшукали?
 - Як ви оцінюєте якість своєї роботи?
 - Де і як можна використати набуті на сьогоднішньому уроці уміння?
4. Аналіз типових помилок.
5. Загальна оцінка виконаних робіт. Короткий аналіз роботи кожного. Акцентування уваги на кращих роботах.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Що називають інструктажем? Які є види інструктажів?
2. З якою метою проводиться вступний інструктаж? Охарактеризуйте його зміст.
3. В чому полягає призначення поточного інструктажу?
4. Яка мета і способи проведення заключного інструктажу?
5. Назвіть правила проведення показу трудової операції вчителем.

Література:

1. Методика трудового навчання: (Обслуживающий труд) / Л.В. Мельникова и др.; Под ред. Л.В. Мельниковой. – М.: Просвещение, 1985. – 224 с.
2. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід. Навч. посіб. / За заг. ред. О.М. Коберника, В.К. Сидоренка. – Умань: СПД Жовтий, 2010. – 210 с.
3. Методика формування трудових умінь і навчальних у учасних 5-7 класов. / Под ред. В.И. Качева. – К.: Рад. школа, 1989
4. Тхоржевський Д.О. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін. – К.: Вища школа, 1992.
5. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. Частина II. – К.: РННЦ "Дініт". – 2000.

Практична робота № 9

СКЛАДАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТА ІНСТРУКЦІЙНИХ КАРТ. РОЗРОБКА КАРТОК-ЗАВДАНЬ

Мета роботи: вдосконалити навички складання навчальної технологічної документації, навчитись розробляти контрольні картки-завдання різних типів.

Обладнання та матеріали: шкільні підручники з трудового навчання, методичні посібники для вчителя, зразки виробів (об'єктів праці) для 5-9 класів, зразки технологічних, інструкційних карт та карток-завдань, креслярський інструмент.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

На практичних заняттях у шкільних майстернях та під час виконання проектів учні виготовляють різні деталі й вироби. Тому обов'язковим компонентом технологічної освіти є навчання учнів складанню і користуванню технологічною документацією.

Форми технологічної документації, які застосовуються в школі, повинні бути такими, щоб поступово готувати учнів до роботи із стандартною виробничою документацією. В основній школі прийнято застосовувати спрощені форми, які відповідають віковому розвитку учнів (див. додаток 2). На ескізах виріб показують у тому стані, у якому він повинен бути після виконання даної операції.

Технологічні карти складаються вчителем, як правило, на операції, які ще не знайомі учням. В інших випадках, з метою підвищення самостійності й активізації роботи учнів на уроці, детальний опис заміняють скороченим: технологічні карти з неповними даними, інструкційно-технологічні карти, технологічні інструкції. Технологічна карта для обслуговуючої праці може бути спрощеною, з меншою кількістю граф, але з більш детальним поясненням всіх трудових дій.

Для письмового інструктажу може бути реалізована форма, у якій обов'язковим елементом та відмінною від технологічної карти особливістю є вказівки з самоконтролю. Для кожного періоду навчання технологічна документація (у тому числі й письмовий інструктаж) повинна ускладнюватися.

На уроках трудового навчання зручно застосовувати також картки-завдання для швидкого контролю знань учнів. Їхня форма, структура та зміст можуть бути різними (прикладні карток-завдань наведено у додатку 3).

При складанні таких карток-завдань корисними будуть такі поради.

1. Найкраще розробляти картки за розділами – вони будуть мати більш конкретний характер;

2. Кількість питань має бути відносно невеликою – 3-5.

3. Питання краще супроводжувати декількома (3-4) відповідями. Вони не повинні бути неправильними. Психологи стверджують, що невірні відповіді краще запам'ятовуються, ніж правильні. Краще, якщо відповіді будуть неповними, а правильною – найдокладніша.

4. Форма відповіді учнів буде зручною для контролю вчителем, якщо вона представлена цифрою або буквою. У такому випадку відповідь на питання карточки буде складатися з набору цифр, наприклад 3213, де перша (3) – це вибір учнем третього варіанта відповіді на перше питання, (2) – другого варіанта відповіді на друге питання і т. д. Тоді перевірка відповіді учня способом порівняння з контрольною картокою буде тривати декілька секунд.

5. Зручною формою перевірки є використання накладного трафарету.

6. З метою довготривалої експлуатації карток-завдань можна їх наклеїти на картон і заламініувати.

Тестові завдання з ілюстраціями можуть бути не тільки контролюючими, а й навчаючими. Багато з них, що мають словесну, знакову, числову, зорово-просторову форму, можна використати і в комп'ютерному варіанті.

Учитель трудового навчання при цьому повинен неухильно дотримуватися таких правил: критерії оцінок для всіх учнів, які відповідають за картками-завданнями або виконують тести, повинні бути однаковими.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Вибрати об'єкт практичної (проектної) діяльності учнів і скласти на його виготовлення технологічну (або інструкційну) карту. Розробити два варіанти тестових карток-завдань до обраної теми уроку з використанням питань різних видів і завдань різного рівня складності.

Порядок виконання роботи:

1. Уточніть об'єкт праці учнів для вибраної теми уроку. Вивчіть необхідні навчально-методичні джерела. Визначтеся із структурою технологічної (інструкційної) карти.

2. На аркуші формату А4 оформіть технологічну карту. Карта обов'язково повинна включати ескіз (або натуральний зразок) готового виробу, послідовність основних технологічних переходів з ескізами і вказівками розмірів деталей та перелік необхідних інструментів і матеріалів.

3. Розробіть не менш ніж два варіанти тестових карток-завдань (для контролю засвоєння нового матеріалу) для своєї теми уроку з використанням питань і завдань різних видів і різного рівня складності.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Яке призначення і структура технологічної карти на виготовлення виробу?
2. Яке призначення і структура інструкційної карти? (див. додаток 2)
3. Яке функціональне призначення тестових карток-завдань?
4. Охарактеризуйте види й особливості побудови карток-завдань (див. додаток 3).

Література:

1. Методика трудового навчання: (Обслуживающий труд) / Л.В. Мельникова и др.; Под ред. Л.В. Мельниковой. – М.: Просвещение, 1985. – 224 с.
2. Підручники "Трудове навчання. Обслуговуючі види праці" для 5, 6, 7, 8, 9 класів.
3. Богданова С.І. Трудове навчання: Розробки уроків. 5, 6, 7, 8, 9-й кл. – Харків: вид-во "Ранок", 2009.
4. Серга С.А. Збірник запитань, задач і вправ з трудового навчання для IV-VII класів. – К.: "Радянська школа", 1977. – 94 с.
5. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. Частина II. – К.: РННЦ "Дініт". – 2000.
6. Матеріали фахових періодичних видань.

Практична робота № 10

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ УРОКІВ І ПЛАНІВ-КОНСПЕКТІВ

Мета роботи: навчитись здійснювати повний аналіз уроку трудового навчання та сформувані вміння самоаналізу власного плану-конспекту уроку.

Обладнання та матеріали: відеомагнітофон (або DVD-програвач), телевізор, відеозаписи уроків трудового навчання, плани-конспекти уроків.

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДНИКОВИЙ БЛОК

Для правильної та ефективної організації навчально-виховного процесу вчителю необхідно уміти не тільки планувати, а й аналізувати власну діяльність і роботу своїх колег. Систематичний аналіз уроків проводиться з метою удосконалення педагогічної майстерності, можливості побачити помилки і передбачити результати своїх дій. Потреба у самовдосконаленні – одна з основних умов ефективної роботи вчителя. Набуття звички постійного,

щоденного психологічного осмислення власної педагогічної праці дає можливість молодому вчителю сформуванати у себе фундамент для досягнення необхідного рівня професіоналізму.

Методична наука розробила і запропонувала декілька схем, які характеризують урок з різних точок зору. Учителю-початківцю можна запропонувати скористатись універсальною схемою оцінки та аналізу психолого-педагогічної діяльності, наведеною у таблиці 4.

Схему психологічного аналізу уроку наведено у таблиці 5.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

Завдання:

Оформити план-конспект свого уроку з усім необхідним забезпеченням; виконати аналіз власного плану-конспекту; виконати аналіз плану-конспекту уроку одного із однокласників; проаналізувати відеоурок трудового навчання й обговорити його в групі.

Порядок виконання роботи:

1. Зібрати увесь напрацьований матеріал на практичних роботах № 5-9 і оформити на аркушах формату А4 розгорнутий план-конспект уроку з усім дидактичним забезпеченням (додатками, рисунками, схемами, таблицями, технологічними та інструкційними картами, зразками виробів, тестовими картками-завданнями), доопрацювавши недостаючі елементи. Творчо оформити титульний лист.

2. За схемами, наведеними у таблицях 4 і 5, здійснити самоаналіз власного плану-конспекту уроку, віднайти і виправити помилки.

3. За цими ж схемами здійснити аналіз плану-конспекту уроку одно з однокласників.

4. Переглянути відеозапис уроку трудового навчання і здійснити його письмовий аналіз. Зробити загальні висновки, зауваження та рекомендації по уроку.

5. Зробити загальні висновки по практичній роботі.

Таблиця 4.

Аналіз психолого-педагогічної діяльності вчителя трудового навчання

Школа _____ Клас _____ Дата _____

П.І.П. вчителя (практиканта) _____

Тема уроку _____

Мета уроку _____

Етапи заняття	Записи спостережень (За чим слід спостерігати)
<p>1. Організаційно-підготовча частина Підготовка до початку уроку. Перевірка пройденого матеріалу (контроль виконання домашнього завдання).</p>	<p>Готовність учителя до заняття (зовнішній вигляд, настрій, робоче місце, наочні посібники, матеріали та інструменти, план-конспект). Як проведено організаційний момент. Перевірка підготовки учнів до уроку: наявність робочого одягу, організація робочого місця, настрій. Перевірка рівня засвоєння попередньої теми: вид контролю, повнота і правильність постановки запитань, характеристика та оцінювання відповідей учнів. Час, витрачений на цей етап.</p>
<p>2. Теоретична частина Вивчення нового матеріалу.</p>	<p>Як здійснено перехід до цього етапу уроку (плавно, логічно, непомітно або різко, без зв'язку з попереднім). Чи здійснено мотивацію навчально-трудової діяльності учнів і як саме. Чи названо тему і мету уроку. Чи правильно сформульовано мету і завдання уроку. Яка методика викладу нового матеріалу. Використання наочних посібників і ТЗН (техніка показу, якість посібників, їх доцільність). Міжпредметні зв'язки. Рівень технічної грамотності викладу (доступність, логічність, переконливість). Проблемність навчання. Профорієнтаційна спрямованість викладу. Сприймання матеріалу учнями, їх психологічний настрій (доброзичливість, спокійність, живий інтерес, нервозність, напруженість, розсіяність, неухважність). Поведінка вчителя при викладі нового матеріалу (зовнішній вигляд, манера триматися, жести, темп мови, знання матеріалу і т.п.). Час, витрачений на цей етап.</p>

<p>3. Практична частина Вступний інструктаж Самостійна робота учнів. Поточний інструктаж. Заключний інструктаж.</p>	<p>Характеристика практичного завдання. Чи викликаний інтерес учнів до його виконання. Технологічність інструктажу (дотримання логіки при поясненні прийомів роботи). Наочність і доступність (практичний показ прийомів і операцій). Чи приділено увагу виконанню правил безпеки праці. Трудова культура і роль вчителя в її формуванні (дисципліна, стан робочих місць, розташування інструментів і т.д.). Дотримання технологічної дисципліни, правил техніки безпеки. Основні утруднення в роботі і їх переборення. Проведення поточного інструктажу, його своєчасність. Організація контролю за практичною роботою учнів, навчання їх само- і взаємоконтролю. Чи підведені підсумки практичної роботи. Чи обговорені типові помилки учнів. Як здійснено оцінювання виконаних робіт. Чи проявлено педагогічний такт при оцінюванні робіт (особливо слабких). Час, витрачений на цей етап.</p>
<p>4. Організаційно-заклучна частина Підведення підсумків уроку. Рефлексія. Повідомлення домашнього завдання. Прибирання робочих місць.</p>	<p>Повнота і глибина підведення підсумків заняття. Чи дано загальну характеристику роботи учнів на уроці. Чи проведено рефлексію і як. Чи повідомляється домашнє завдання, який його зміст і формулювання. Чи склався порядок прибирання робочих місць і майстерні в цілому (хто прибирає і чим). Час, витрачений на цей етап.</p>
<p>5. Загальні зауваження по уроку і його оцінка</p>	<p>Чи всі поставлені завдання уроку досягнуті; Я відбувались переходи між етапами уроку; Доцільність витраченого часу на кожний етап; Активність учнів на уроці. Загальна оцінка і враження від уроку; Зауваження і рекомендації.</p>

Схема психологічного аналізу уроку

Школа _____ Клас _____ Вчитель _____ Дата _____

Аналіз діяльності вчителя	
1. Інформаційна функція вчителя	
1. Пояснення матеріалу	Точність; логічність; вміння виділяти головне; доступність; опора на попередній досвід учнів; зв'язок з іншими предметами, практикою.
2. Уміння прогнозувати засвоєння інформації учнями.	Так; ні.
2. Перцептивна функція вчителя	
1. Уміння сприймати психологічний стан учнів	Активний стан; стомлений; стан тривожності; невпевненість; апатія.
3. Комунікативна функція вчителя	
1. Проявлення спілкування.	Педагогічний такт; виразність мови; міміка; уміння встановлювати контакт з класом.
4. Організаторська функція вчителя	
1. Організація вчителем своєї діяльності протягом всього уроку	чітка, добре спланована, без втрат часу
2. Організація індивідуальної і колективної пізнавальної діяльності учнів, підтримання дисципліни на етапах уроку	які форми організації діяльності учнів використовує вчитель, чи доцільні саме ці форми; чим досягається підтримання дисципліни на уроці
5. Функція контролю	
1. Способи контролю засвоєння інформації учнями	усний, письмовий, тестовий, ущільнений, індивідуальний, фронтальний, груповий, взаємоконтроль
2. Об'єктивність оцінок, які дає вчитель	Об'єктивність, неупередженість, тактовність, уважність, справедливість, емпатія
3.Різноманіття форм оцінок	Словесна оцінка, бальна, розгорнута
4. Самоконтроль вчителя	Самовладання, вміння швидко зорієнтуватися в ситуації
Аналіз діяльності учнів	
6. Організація уваги учнів.	
1. Чи достатньо швидко вчитель опановував увагою класу?	1-2 хв.; до 5 хв.
2. Які прийоми та засоби використав вчитель для привернення і зосередження уваги учнів?	...
3. Чи були на уроці неухажні учні?	Відсоток неухажних.
4. Причини неухажності	...
5. На якій хвилині уроку спостерігається зниження рівня уваги?	...

7. Організація вчителем сприймання навчального процесу	
1. Якими засобами та прийомами вчитель активізував сприймання?	Логічна структура викладу; змістове розчленування; виділення основних положень; практична значимість; наочність тощо
8. Активізація пам'яті учнів	
1. Чим стимулювалося запам'ятовування матеріалу?	Наочні засоби; опорні схеми; використання образів; порівнянь; послідовність, логічність викладення; емоційність тощо
2. Що зробив вчитель для того, щоб навчальний матеріал було зручно запам'ятовувати?	
9. Активізація мислення учнів	
1. Як вчитель організував мислення учнів і чим стимулював його творчий характер?	Проблемний виклад; постановка питань учнями; пошук учнями протиріч у викладеному
2. Які прийоми розумової діяльності використовували учні на уроці?	Аналіз; порівняння; виділення суттєвих ознак; узагальнення; класифікація; висновки
3. Які якості розуму формувалися на уроці?	Самостійність; критичність; гнучкість; швидкість; глибина; широта
10. Організація уяви	
1. Чи були на уроці ситуації, які вимагали активізації уяви?	Так; ні
2. Який вид уяви проявлявся на уроці?	Відтворююча (репродуктивна) чи творча
3. Як вчитель стимулював прояви творчої уяви?	Наочні посібники; творчі завдання; проблемні ситуації
11. Ставлення учнів до уроку	
1. Характер ставлення	Позитивний; негативний; байдужий; зацікавлений

Загальні висновки про взаємодію вчителя і учнів.

1. Результати засвоєння знань, нових способів, прийомів розумової діяльності, формування практичних умінь та навичок.
2. Організація вчителем зворотного зв'язку з учнями (коли і з якою метою).
3. Врахування вчителем вікових і індивідуальних особливостей учнів на уроці.
4. Психологічний клімат на уроці; аналіз стосунків між учнями й між учнями та вчителем.
5. Загальна оцінка розвивального та виховного ефекту даного уроку.

Пропозиції щодо вдосконалення даного уроку.

У відповідності з результатами аналізу уроку сформулювати конкретні пропозиції щодо:

1. Покращення організації й керування навчальною діяльністю учнів.
2. Формування пізнавального інтересу, позитивного ставлення учнів до навчання, покращення психологічного клімату на уроці.
3. Удосконалення виконання вчителем його професійних функцій.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Для чого вчителю необхідні навички аналізу й самоаналізу планів-конспектів та проведених уроків?
2. У чому полягає інформаційна функція вчителя?
3. Яка сутність перцептивної функції вчителя?
4. У чому сутність організаторської функції вчителя?
5. Поясніть сутність діяльності вчителя при реалізації функції контролю.

Література:

1. Гребенюк О.С. Проблеми формування мотивації учения и труда у учащихся – М., 1985.
2. Методика трудового обучения с практикумом: Учеб. пособ. для студ. пед. инст. по спец. № 2120 "Общетехнические дисциплины и труд" / Д.А. Тхоржевский и др.; Под ред. Д.А. Тхоржевского. – М.: Просвещение, 1987. – 447 с.
3. Слюсаренко Н.В. Розвиток творчих здібностей учнів 5-9 класів на уроках обслуговуючої праці засобами ігрової діяльності: Метод. посібник. – Херсон, 2002.
4. Матеріали фахових періодичних видань.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ

1. Історія трудового виховання і навчання (*будь-який історичний період*).
2. Трудове навчання за кордоном (*країна за вибором студента*).
3. Професійні якості вчителя трудового навчання.
4. Роль вчителя трудового навчання у формуванні особистості учня.
5. Дидактичні принципи трудового навчання.
6. Дидактичні основи уроку трудового навчання в сучасній школі.
7. Розвиток творчої особистості учня в процесі трудового навчання.
8. Проектно-технологічний підхід у трудовому навчанні.
9. Розробка творчих проектів на уроках трудового навчання.
10. Розвиток самостійності учнів у процесі трудового навчання.
11. Створення проблемних ситуацій на уроках трудового навчання.
12. Використання інтерактивних методів на уроках трудового навчання.
13. Розвиток пізнавальних інтересів учнів на уроках трудового навчання.
14. Формування практичних умінь і навичок на уроках трудового навчання.
15. Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з трудового навчання.
16. Методи демонстрування у трудовому навчанні.
17. Психолого-педагогічні основи дитячої технічної творчості.
18. Ергономічні основи трудової діяльності учнів.
19. Навчання учнів основам художнього конструювання у процесі трудової підготовки.
20. Ознайомлення учнів з основами графічної грамоти на заняттях з трудового навчання.
21. Використання комп'ютерних технологій на заняттях з трудового навчання.
22. Екологічне виховання учнів у процесі трудового навчання.
23. Економічне виховання учнів у процесі трудового навчання.
24. Естетичне виховання учнів на уроках трудового навчання.
25. Професійна орієнтація учнів у процесі трудового навчання.
26. Застосування методів рішення творчих задач (творчого мислення) на уроках трудового навчання.
27. Організація і проведення олімпіад з трудового навчання.
28. Формування в учнів технічної і технологічної культури у процесі трудового навчання.
29. Трудове виховання в сім'ї.
30. *Тема за вибором студента.*

ВАРІАНТИ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИХ ПЛАНІВ

Таблиця 1.1

№ з/п	Тема заняття	Тип уроку	Теоретичні відомості	Практичні (лабораторні) роботи	Об'єкти практичної діяльності учнів	Примітки
1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТКИ

Додаток 1

Таблиця 1.2

№ з/п	Дата	Тема уроку	Зміст навчального матеріалу	Лабораторно-практичні та практичні роботи	Наочність, обладнання та матеріали	Міжпредметні зв'язки	Домашнє завдання
1	2	3	4	5	6	7	8
Розділ 1.							

Таблиця 1.3.

**Приклад оформлення календарно-тематичного плану
ІНВАРІАНТНИЙ МОДУЛЬ**

5 клас

№ з/п	К-сть год.	Тема уроку і зміст навчального матеріалу	Мета уроку	Практичні і лабораторно-практичні роботи	Дидактичні матеріали до уроку	Дата
Вступ (1 год.)						
1	1	Вступ. Первинний інструктаж з БЖД. Узагальнення знань, отриманих учнями в початковій школі. Завдання предмета "Трудове навчання". Поняття про технологію. Основні види технологічної діяльності в побуті: приготування їжі, прання, виготовлення одягу, в'язання, вишивання, ремонт квартири тощо. Знаряддя праці: ножиці, голка, спиці, гачок, молоток, пила тощо. Правила внутрішнього розпорядку в навчальній і майстерні. Правила безпечної праці.	1. Ознайомити із завданнями предмета "Трудове навчання". 2. Сформувати вміння характеризувати технологію як перетворюючу діяльність і наводити приклади технологічної діяльності у побуті. 3. Навчити дотримуватись правил внутрішнього розпорядку та безпечної праці в майстерні.	Пр. робота: Ознайомлення з обладнанням майстерні. Вивчення правил внутрішнього розпорядку і в майстерні й загальних правил безпечної праці.	Презентація "Види технологічно і діяльності в побуті". Обладнання майстерні. Плакати з правилами внутрішнього розпорядку.	7.09
Розділ 1. Технологія виготовлення виробів із текстильних і нетканих матеріалів ручним способом (за зразком) (5 год.)						
2	1	Конструкційні матеріали. Види конструкційних матеріалів для виготовлення аплікації: тканина, нитки, пряжа, неткані матеріали.	1. Ознайомити з видами конструкційних матеріалів. 2. Сформувати уміння розпізнавати різні конструкційні матеріали.	Лаб.-пр. робота: Ознайомлення з різними видами конструкційних матеріалів. Підбір матеріалів для виготовлення виробу.	Зразки різних конструкційних матеріалів та зразки виробів.	14.09
3	1	Технологічний процес. Технологія виконання аплікації і з волокнистих матеріалів. Способи розмічання (за шаблоном, через копіювальний папір, способом перенесення)	1. Сформувати уявлення про технологічний процес виготовлення аплікації. 2. Сформувати уміння розмічати аплікацію різними способами.	Пр. робота: Ознайомлення зі зразками виробів, виготовлених у техніці аплікації. Вибір способу розмічання аплікації.	Зразки виробів у техніці аплікації. Плакат "Способи розмічання аплікації".	21.09
4	1	Планування роботи з виготовлення виробу. Складання послідовності технологічних операцій. Добір матеріалів. Виготовлення деталей аплікації (за шаблоном). Копіювання малюнка на основу.	1. Навчити складати технологічну послідовність виготовлення аплікації, добирати необхідні матеріали та інструменти. 2. Сформувати уміння переносити малюнок на тканину, розмічати деталі за шаблоном.	Пр. робота: Визначення технологічної послідовності виготовлення виробу. Добір матеріалів. Виготовлення деталей аплікації, копіювання малюнка на основу виробу. Контроль якості в процесі роботи.	Технологічні картки на виготовлення аплікації.	28.09

5	1	Способи механічного з'єднання деталей (зв'язування, зшивання, склеювання, на цвяхах). Закріплення деталей аплікації. Шви "уперед голку", "назад голку".	1. Сформувані вміння розпізнавати і обирати способи механічного з'єднання деталей. 2. Формувати навички виконання ручних швів "уперед голку" і "назад голку".	Пр. робота: Організація робочого місця для виконання ручних швів. Вправи на виконання ручних швів.	Інструкційні картки на виконання ручних швів.	5.10
6	1	Виготовлення та оздоблення виробу. Правила безпечної праці. Організація робочого місця, санітарно-гігієнічні вимоги. Орієнтовні об'єкти практичної діяльності: гольниця, листівка, серветка, килимок, настінна мініатюра.	1. Формувати навички організації робочого місця і дотримання правил безпечної праці під час виконання ручних робіт. 2. Розвивати уміння контролювати власну діяльність та оцінювати виріб.	Пр. робота: Виготовлення нескладного виробу із застосуванням вивчених швів.	Приклади простих виробів з вивченими швами.	12.10
		<i>Тематичне оцінювання</i>				
Розділ 2. Конструювання та виготовлення виробів із текстильних і нетканних матеріалів (10 год.)						
7	1	Методи проектування: фантазування. Використання біоформ у створенні виробу. Міні-маркетингові дослідження (анкетування).	1. Сформувані поняття про художнє конструювання як етап виготовлення виробу. 2. Навчити виконувати анкетування. 3. Формувати вміння користуватися методом фантазування та застосовувати біоформи у конструюванні виробу.	Лаб.-пр. робота: Художнє конструювання виробу з використанням зразків.	Презентація "Біоформи в художньому конструюванні". Зразки виробів.	19.10
8	1	Ескізування. Ескізи рисунки як складова процесу конструювання. Загальні відомості про процес конструювання виробу, його етапи.	1. Сформувані уявлення про етапи конструювання виробів. 2. Навчити розпізнавати ескізи, технічні рисунки та креслення. 3. Формувати уміння виконувати ескізи власного виробу, виготовляти шаблони деталей.	Пр. робота: Розробка ескізів, рисунків, креслення виробу, виготовлення шаблонів.	Плакат "Ескіз, технічний рисунок, креслення". Лекала шаблонів.	26.10
9	1	Конструкційні матеріали та їх вибір. Текстильні волокна. Короткі відомості про текстильні волокна.	1. Сформувані поняття волокна, пряжі і тканини. 2. Ознайомити з різними видами волокон, пряжі, тканин та способами їх отримання.	Лаб.-пр. робота: Ознайомлення з різними видами волокон і пряжі, тканини за колекціями зразків.	Колекції волокон, пряжі, тканин.	9.11
10	1	Будова тканини (основа, підкання, пруг). Лицьовий і виворітний боки тканини.	1. Сформувані поняття основи і підкання тканини. 2. Сформувані вміння розрізняти лицьовий і виворітний бік тканини, визначати нитки основи і підкання, розпізнавати пруг.	Лаб.-пр. робота: Визначення ниток основи й підкання, лицьового та виворітного боків тканини.	Роздаткові комплекти клаптиків тканини.	16.11

11	1	Поняття про деталь та способи отримання деталей. Деталь. Загальні відомості про способи отримання і деталей заданої форми із різних матеріалів (різання, пиляння, штампування, лиття).	1. Сформувати поняття деталі. Ознайомити зі способами отримання деталей заданої форми із різних матеріалів. 2. Навчити розпізнавати і називати способи отримання деталей.	Лаб.-пр. робота: Розпізнавання деталей заданої форми, отриманих різними способами: різання, штампування, лиття, ліплення.	Роздаткові комплекти зразків деталей, отриманих різними способами.	23.11
12	1	Добір матеріалів та інструментів для виготовлення виробу. Добір матеріалів, визначення їх кількості. Добір інструментів (пристосувань).	1. Формувати уміння добирати матеріали для виробу за їх властивостями, необхідні інструменти та пристосування.	Пр. робота: Добір матеріалів за кольоровою гамою, фактурою, рисунком. Добір інструментів (пристосувань), правила безпечної роботи з ними.	Зразки виробів, виготовлених у техніці аплікації.	30.11
13	1	Планування роботи з виготовлення виробу. Послідовність виготовлення виробу.	1. Формувати уміння самостійно визначати технологічну послідовність виготовлення задуманого виробу, визначати способи з'єднань деталей та способи оздоблення, складати технологічну картку.	Пр. робота: Визначення технологічної послідовності виготовлення виробу. Вибір способів з'єднання деталей і оздоблення.	Зразки технологічних карток на виготовлення різних виробів у техніці аплікації	7.12
14 - 15	2	Технологічний процес виготовлення виробу. Правила безпечної праці, санітарно-гігієнічні вимоги й організація робочого місця.	1. Продовжувати формувати навички організації робочого місця і дотримання правил безпечної праці під час виконання ручних робіт. 2. Відпрацьовувати навички виконання ручних швів. 3. Розвивати уміння контролювати власну діяльність.	Пр. робота: Виготовлення й оздоблення виробу.	Зразки виробів з різними способами оздоблення.	14.12 21.11
16	1	Презентація результатів проектної діяльності. Оцінювання результатів проектної діяльності. Орієнтовні об'єкти проектної діяльності: гольниця, листівка, серветка, килимок, настінна мініатюра, ляльки для лялькового театру, настінні і прикраси (аплікація зі шнурів), мішечок для подарунків, іграшки тощо.	1. Розвивати уміння презентувати власний виріб і захищати його публічно. 2. Розвивати навички рефлексії і здатність до об'єктивної оцінки власного виробу та виробів інших учнів.	Пр. робота: Демонстрування та захист виробу. Виправлення недоліків.	Вироби учнів	28.11
		<i>Тематичне оцінювання</i>				

ВИДИ ФОРМ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ,
РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЛЯ УЧНІВ

Технологічна карта на виготовлення

№ з/п	Зміст операцій	Ескіз	Інструменти і пристосування
1	2	3	4

Приклад форми карти для письмового інструктування

Тема _____

Вправа _____

Мета вправи _____

Навчально-технологічні вимоги _____

Інструменти і пристосування _____

Планування робочого місця (за необхідністю) _____

№ з/п	Зміст і послідовність дій, що виконуються	Вказівки з виконання дій	Вказівки з самоконтролю
1	2	3	4
1		<i>Текст і малюнки (або фото)</i>	<i>Текст і малюнки (або фото)</i>
2			
3			
4			
5			
6			

ВАРІАНТИ ТЕСТОВИХ КАРТОК-ЗАВДАНЬ

Тести, які доповнюються ілюстраціями можуть бути не тільки контролюючими, а й навчаючими. Вони можуть мати словесну, знакову, числову, зорово-просторову форму (схеми, малюнки, графіки, таблиці і т. ін.). Їх також можна застосовувати і в комп'ютерному варіанті.

Завдання на вибір правильної відповіді

Виберіть правильну відповідь

Свіжу моркву та буряк краще зберігати:

- 1) у морозилці;
- 2) у сухому теплому приміщенні;
- 3) у прохолодному приміщенні з підвищеною вологістю;
- 4) у теплому приміщенні з підвищеною вологістю;
- 5) у сухому прохолодному погребі.

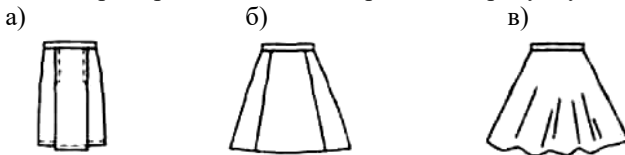
Відповідь: 3.

До швейних виробів поясної групи належать:

- а) сарафан;
- б) шорти;
- в) блуза.

Відповідь: б.

Покрій прямої спідниці зображено на рисунку:

Відповідь: а.

Бісквітне тісто збільшується в об'ємі у 4-5 разів завдяки:

- а) уведенню дріжджів;
- б) збиванню білків з цукром;
- в) додаванню соди;
- г) розтиранню масла з цукром.

Відповідь: б.

Завдання на вибір найбільш повної відповіді

Виберіть найбільш правильну відповідь

Зняття мірки "висота сидіння" виконується:

- 1) у положенні сидячи від лінії талії до верхньої сидіння;
- 2) у положенні сидячи вертикально вздовж спини від лінії талії до верхньої сидіння;
- 3) у положенні сидячи вертикально вздовж боку від лінії талії до верхньої сидіння;
- 4) у положенні стоячи вертикально вздовж спини від лінії талії до виступаючих точок сидниці.

Відповідь: 3.

Виберіть найбільш повне і точне визначення поняття "креслення деталі":

- 1) це зображення деталі, що містить всі відомості, потрібні для її виготовлення;
- 2) це документ, що містить зображення деталі і всі відомості, потрібні для її виготовлення і контролю якості;
- 3) це документ, що містить зображення деталі і всі відомості, потрібні для її виготовлення;
- 4) це зображення деталі, що містить всі відомості, потрібні для її виготовлення і контролю якості.

Відповідь: 2

Завдання на вибір декількох правильних відповідей

Виберіть правильні відповіді

Вкажіть можливі причини обриву верхньої нитки під час роботи на швейній машині:

- 1) низька якість нитки;
- 2) невірно заправлена верхня нитка;
- 3) занадто товста тканина;
- 4) занадто великий натяг верхньої нитки;
- 5) велика подача тканини під час шиття;
- 6) неякісна голка з погано відполірованим вушком.

Відповідь: 1, 2, 4, 6.

Позначте знаком «+» правильні твердження, що належать до правил безпечної праці при роботі за швейною машиною:

- Волосся потрібно сховати під косинку, рукави одягу застебнути.
- Необхідно перевірити, чи немає у виробі шпильки або голки.
- Не можна нахилятися близько до частин машини, які рухаються й обертаються.
- Потрібно стежити за правильним положенням рук.
- Ножиці слід передавати зімкнутими лезами вперед.

Завдання на вибір правильної послідовності

Визначте послідовність розкладання викрійки на тканині:

- розкласти дрібні деталі;
- розкласти великі деталі;
- сколотити тканину булавками;
- приколотити дрібні деталі;
- визначити лицьовий бік тканини;
- нанести контрольні лінії й точки;
- розмітити припуски на обробку;
- обвести деталі по контуру.

Визначте послідовність приготування макаронних виробів

- промити макаронні вироби гарячою водою, заправити маслом;
- зварені макаронні вироби відкинути на друшляк;
- варити до готовності;
- закип'ятити воду;
- виконати первинну обробку макаронних виробів;
- додати сіль;
- засипати макаронні вироби у воду;
- відміряти необхідну кількість рідини та макаронних виробів.

Завдання на встановлення відповідності

Встановіть відповідність між елементами правого та лівого стовбців. У відповіді запишіть через тире цифру з лівого стовпця і відповідно правильній відповіді букву з правого.

Вид волокон:

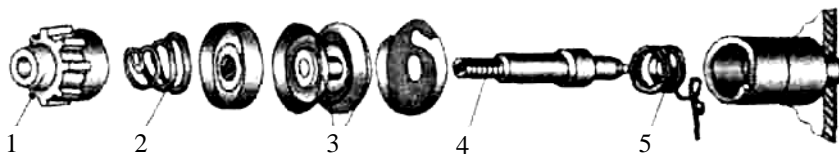
1. рослинні волокна;
2. штучні волокна;
3. волокна тваринного походження;
4. хімічні волокна;
5. мінеральні волокна.

Волокна:

- А – шовк
- Б – азбест
- В – капрон
- Г – бавовна
- Д – віскоза

Відповідь: 1 – Г; 2 – Д; 3 – А; 4 – В; 5 – Б.

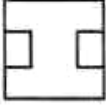

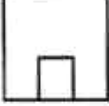

Установіть відповідність між деталями регулятора натягу верхньої нитки та їх назвами (проставте цифри у клітинках).

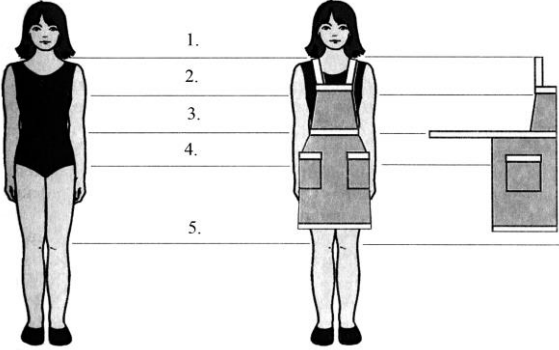

- Гвинтова шпилька.
- Гайка.
- Шайби натягу.
- Пружина натягу
- Компенсаційна пружина

Варіанти карток-завдань з підкладними трафаретами
(місця, виділені як темні – прорізи)

<i>Впишіть назви елементів електричного ланцюга відповідно до графічного позначення.</i>		Прізвище, ім'я	
<i>Гальванічний елемент</i>	<i>Батарея гальванічних елементів</i>	<i>Лампа</i>	<i>Ключ</i>
<i>Резистор</i>	<i>Перетин проводів</i>	<i>З'єднання проводів</i>	<i>Клема, затискач</i>

Встановіть відповідність між технічними рисунками деталей та їх проєкціями на площину		Прізвище, ім'я	
		Відповідь	
 <i>а</i>	1		1
 <i>б</i>	2		2
 <i>в</i>	3		3
 <i>г</i>	4		4

Визначте назви умовних ліній, позначені цифрами на зображенні фігури людини.		Прізвище, ім'я
		☐ лінія стегон; ☐ лінія грудей; ☐ лінія талії; ☐ лінія колін; ☐ лінія шиї

ТИПОВІ ДЕТАЛІ

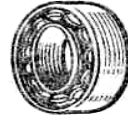
Прізвище, ім'я

Назвіть кожну із зображених деталей

- А – болт
- Б – саморіз
- В – вал
- Г – пружина
- Д – підшипник
- Е – зубчасте колесо

1

4

2

5

3

6

Форма відповіді	1	2	3	4	5	6

Форма відповіді для картки "Типові деталі"

1	2	3	4	5	6
В	Б	Е	Д	А	Г

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
МОДУЛЬ 1. Підготовка вчителя до навчального року	4
Практична робота № 1. Вивчення та аналіз змісту шкільної програми з предмету "Трудове навчання. 5-9 класи"	4
Практична робота № 2. Вивчення та аналіз змісту шкільних підручників з трудового навчання для учнів 5-9-х класів	6
Практична робота № 3. Вивчення та аналіз змісту методичної літератури та періодичних фахових видань з трудового навчання	8
Практична робота № 4. Перспективне планування роботи вчителя. Складання календарно-тематичного плану	11
МОДУЛЬ 2. Розробка та аналіз плану-конспекту уроку	14
Практична робота № 5. Визначення мети уроку трудового навчання та способів мотивації навчально-трудової діяльності учнів	14
Практична робота № 6. Підготовка вчителя до уроку. Розробка плану-структури уроку	18
Практична робота № 7. Вибір оптимальних форм і методів проведення уроку трудового навчання	23
Практична робота № 8. Розробка змісту і методика проведення вступного, поточного і заключного інструктажів	32
Практична робота № 9. Складання технологічних та інструкційних карт. Розробка карток-завдань	37
Практична робота № 10. Методика аналізу уроків і планів-конспектів	39
Тематика рефератів та індивідуальних повідомлень	46
ДОДАТКИ	47
Додаток 1. Приклади оформлення календарно-тематичних планів	47
Додаток 2. Види форм технологічної документації, рекомендованих для учнів	52
Додаток 3. Варіанти тестових карток-завдань	53

Навчально-методичне видання

**Оксана Миколаївна
Пискун**

**ТЕОРІЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ
(Обслуговуючі види праці)**

*Навчально-методичні рекомендації
до виконання практичних робіт
для студентів спеціальності
6.010103 "Технологічна освіта"*

Технічний редактор – О.В. Клімова
Комп'ютерний набір – О.М. Пискун

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія KB № 17500-6250 ПР від 16.11.2010 р.*

Підписано до друку 30.03.12. Формат 60 x 90 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 3,49. Обл. друк. 2,67.
Наклад 100 прим. Зам. № 564.
Редакційно-видавничий відділ ЧДПУ імені Т.Г.Шевченка
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.
Тел. 65-17-99.
chnpu.tipograf@gmail.com